

Regeringens proposition

1981/82:63

om notarius publicus;

beslutad den 29 oktober 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

CARL AXEL PETRI

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att reglerna om notarius publicus moderniseras. Reformen är huvudsakligen av författningsteknisk natur, men vissa sakliga ändringar föreslås också. Bl.a. befrias handelskamrarna från den tillsyn över notarius publicus som de nu är ålagda.

De nya reglerna, som förutsätter ytterligare föreskrifter som regeringen kan besluta, föreslås träda i kraft den 1 juli 1982.

1 Förslag till Lag om notarius publicus

Härigenom föreskrivs följande.

1 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får uppdra åt enskild person att som notarius publicus gå allmänheten till handa med att

1. bestyrka namnunderskrifter, avskrifter, översättningar och andra uppgifter om innehållet i handlingar.

2. närvara som vittne då förvaringsrum tillsluts eller öppnas eller då förseglingar sätts på eller bryts,

3. kontrollera lotteridragningar och lotta ut eller makulera obligationer, aktier eller andra värdehandlingar,

4. efter annan kontroll eller undersökning lämna redogörelse för sina iakttagelser,

5. ta upp förklaringar om förhållanden av rättslig eller ekonomisk betydelse och överlämna sådana förklaringar till tredje man,

6. bekräfta att en myndighet eller en person är behörig att vidta vissa tjänsteåtgärder eller att någon har en viss tjänsteställning eller kompetens eller är behörig att företräda någon annan.

2 §

Innehåller en annan lag någon bestämmelse om att notarius publicus får eller skall uträtta något, gäller den bestämmelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982. Den tillämpas också på uppdrag som har lämnats före ikraftträdandet.

Genom lagen upphävs stadgan (1964:679) om notarius publicus.

2 Förslag till Lag om ändring i växellagen (1932:130)

Härigenom föreskrivs att 88 § växellagen (1932:130) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

88 §¹

*Protest upptages av kronofogde-
myndigheten i orten eller av särskild*

*Protest tas upp av kronofogde-
myndigheten i orten, av en särskild*

¹ Senaste lydelse 1981:812.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

förrättningsman. Protest må jämväl upptagas i stad av notarius publicus och å landet av notarius publicus från närmaste stad.

förrättningsman som länsstyrelsen förordnar eller av notarius publicus.

Särskild förrättningsman förordnas av Konungens befullningshavande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

3 Förslag till**Lag om ändring i checklagen (1932:131)**

Härigenom föreskrivs att 66 § checklagen (1932:131) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*66 §¹

Protest upptages av kronofogde-myndigheten i orten eller av särskild förrättningsman. Protest må jämväl upptagas i stad av notarius publicus och å landet av notarius publicus från närmaste stad.

Protest tas upp av kronofogde-myndigheten i orten, av en särskild förrättningsman som länsstyrelsen förordnar eller av notarius publicus.

Särskild förrättningsman förordnas av Konungens befallningshavande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

¹ Senaste lydelse 1981:813.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammansammanträde
1981-10-29

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Petri

Proposition om notarius publicus

1 Inledning

Notarius publicus är en offentlig institution vars verksamhet går ut på att man genom den skall kunna få ett officiellt bevis om vissa faktiska förhållanden. Verksamheten utövas av enskilda uppdragstagare som länsstyrelsen utser. Den står under tillsyn av landets handelskamrar. Föreskrifter om notarius publicus finns bl.a. i stadgan (1964:679, ändrad senast 1980:902) om notarius publicus, i 88 § växellagen (1932:130, paragrafen ändrad senast 1981:812) och i 66 § checklagen (1932:131, paragrafen ändrad senast 1981:813).

Reglerna om notarius publicus har setts över inom justitiedepartementet. En anledning till översynen är att Svenska handelskammarförbundet i en skrivelse till departementet har begärt att handelskamrarna skall befrias från sin tillsyn. En annan anledning är att de nuvarande reglerna bygger på att notarius publicus verksamhetsområde skall vara stad, en indelningsgrund som inte längre används. Översynen har också gjorts därför att de nuvarande reglerna om notarius publicus står i mindre god överensstämmelse med den nya regeringsformen.

Översynen har resulterat i ett förslag till ny reglering. Förslaget redovisas i promemorian (Ds Ju 1981:9) Notarius publicus. Promemorian – som också innehåller en redogörelse för gällande bestämmelser och verksamhetens omfattning – bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet som *bilaga 2*.

2 Allmän motivering

2.1 Inledande anmärkningar

Det förslag till nya regler om notarius publicus som har lagts fram i promemorian innebär enligt min mening en välbehövlig modernisering. Jag kan redan nu säga att jag för min del anser att promemorians förslag om att ersätta den nuvarande notarius publicusstadgan med en ny lag och en till denna lag knuten förordning bör genomföras.

Innan jag går närmare in på några av de frågor som har behandlats i promemorian och av remissinstanserna vill jag understryka att reformen bara till en mindre del kräver riksdagens medverkan. Om riksdagen antar de lagförslag som jag förordar, avser jag att vid ett senare tillfälle anmäla frågan om förordningen om notarius publicus. Jag får då anledning att ta upp alla de frågor som hör till den delen av ärendet.

2.2 Notarius publicus arbetsuppgifter m.m.

När det gäller allmänhetens behov av notarius publicus och de grundläggande reglerna om verksamhetsformen och arbetsuppgifterna har praktiskt taget alla remissinstanser godtagit eller lämnat utan erinran de överväganden som har gjorts i promemorian (s. 40–43) och som innebär att notarius publicusinstitutionen bör behållas i allt väsentligt oförändrad. I två frågor har dock avvikande uppfattningar förts fram. Den ena frågan gäller vem som skall ta upp växel- och checkprotester. Den andra avser huruvida notarius publicus även i fortsättningen skall vara behörig att bestyrka översättningar. Viss kritik har också framförts mot förslaget att principiellt förbjuda notarius publicus att medverka i reklamsammanhang.

Sveriges advokatsamfund och en del notarii publici uttalar sig för att protestförrättaruppgiften helt eller i första hand läggs på kronofogdemyndigheterna. Riksskatteverket och företrädare för kronofogdemyndigheterna menar tvärtom att dessa myndigheter bör helt befrias från uppgiften.

Jag har förståelse för att särskilt arbetet med de s.k. besöksväxlarna (dvs. det kringresande med växlar som fortfarande förekommer ibland) uppfattas som föga meningsfullt eller onödigt omständligt. Med tanke på de frister som föreskrivs i växellagen måste emellertid växlar kunna ges in för protest varje helgfri dag utom lördagar och helgdagsaftnar. Annars kan växelinnehavaren i vissa fall förlora sin rätt.

Enligt min mening bör notarius publicus behålla uppgiften att vara protestförrättare. Därmed är inte sagt att varje notarius publicus måste vara skyldig att utföra uppgiften. Liksom hittills bör en notarius publicus i vissa fall kunna befrias från skyldigheten, om den i stället fullgörs av en särskilt förordnad protestförrättare. Denna fråga kan också i fortsättningen regleras genom föreskrifter som beslutas av regeringen (jfr avsnitt 2.5). Jag går därför inte närmare in på den frågan nu.

Protestärendena synes nästan överallt vara betydligt ovanligare hos kronofogdemyndigheten än hos notarius publicus. Hos kronofogdemyndigheten är de fåtaliga ärendena av denna typ inte sällan koncentrerade till semestertider. Jag utgår därför från att kronofogdemyndigheterna anlitas som protestförrättare företrädesvis när någon notarius publicus eller särskilt förordnad protestförrättare inte finns tillgänglig.

Också för framtiden måste man räkna med att kronofogdemyndigheterna behöver utnyttjas på detta sätt. I många kommuner kommer det nämligen liksom hittills inte att finnas någon notarius publicus som tar emot växlar. En notarius publicus kan också bli tillfälligt hindrad att tjänstgöra utan att kunna ordna någon ersättare.

Särskilda protestförrättare finns visserligen förordnade på de flesta håll i landet. De är dock till skillnad från kronofogdemyndigheterna och notarii publici inte skyldiga att ha någon särskild mottagningstid. Att införa en skyldighet för de särskilda protestförrättarna att vara anträffbara under en mottagningstid skulle enligt min mening inte stå i rimlig proportion till omfattningen av deras verksamhet. Jag är därför inte beredd att föreslå en sådan lösning.

Kronofogdemyndigheterna måste alltså tills vidare behålla uppgiften att vara protestförrättare vid sidan av notarii publici och de särskilda protestförrättarna. Det föreligger annars risk för att växelnehavare lider rättsförlust. Även om risken för förlust är liten, skulle den vara tillräckligt stor för att skada växelns anseende i kreditlivet. En del av de olägenheter som den nuvarande ordningen i vissa fall innebär för bl. a. kronofogdemyndigheterna bör man enligt min mening kunna komma till rätta med på ett annat sätt, nämligen genom att man förenklar protestförfarandet. Denna fråga behöver emellertid övervägas i ett vidare sammanhang. Jag hänvisar här till promemorian (s. 43). Jag vill tillägga att det pågår ett internationellt arbete med att se över de konventioner som växel- och checklagarna grundar sig på.

Jag har i denna fråga samrått med kommunministern, som inom regeringen svarar för frågor som rör kronofogdemyndigheterna.

Den andra frågan som har föranlett delade meningar under remissbehandlingen är, som nämnts, om notarius publicus även i fortsättningen skall vara behörig att bestyrka översättningar. Kommerskollegium föreslår att notarius publicus fräntas sin nuvarande behörighet i detta avseende. Statens nämnd för internationella adoptioner (NIA) anser däremot, trots vissa negativa erfarenheter, att det är värdefullt att notarius publicus även i fortsättningen kan åta sig sådana bestyrkanden.

Jag håller med om att uppgiften att rätt bestyrka översättningar – utom i enkla fall – kräver sådana specialkunskaper som man inte kan begära att en notarius publicus skall besitta. Med tanke på just de enkla fallen vill jag emellertid för min del förorda att notarius publicus får behålla möjligheten att bestyrka översättningar. Att notarius publicus skall bestyrka vissa

översättningar förutsätts f.ö. i 3 § lagen (1974:744) om verkställighet av utländsk dom som meddelats enligt vissa internationella järnvägsfördrag m.m. De erfarenheter som NIA har redovisat i sitt remissyttrande ger mig dock anledning att understryka att mera komplicerade översättningar inte bör bestyrkas av andra än dem som har de nödvändiga specialkunskaperna. Frågan huruvida notarius publicus behörighet att bestyrka översättningar bör begränsas får övervägas när förordningen skall beslutas.

Till frågan om hur notarius publicus bör förhålla sig när man vill utnyttja honom i reklamsammanhang återkommer jag när det blir aktuellt att besluta regeringsföreskrifter med anledning av den nya lagen om notarius publicus.

I övrigt kan jag ansluta mig till de överväganden som har gjorts i promemorian (s. 40–43).

Sammanfattningsvis anser jag alltså att notarius publicusinstitutionen bör behållas i det väsentliga oförändrad. Det innebär att notarius publicus – utöver vad som ankommer på honom enligt växellagen och checklagen m.fl. författningar – bör gå allmänheten till handa med att

- bestyrka namnunderskrifter, avskrifter, översättningar och andra uppgifter om innehållet i handlingar,
- närvara som vittne då förvaringsrum tillsluts eller öppnas eller då förseglingar sätts på eller bryts,
- kontrollera lotteridragningar och lotta ut eller makulera obligationer, aktier eller andra värdehandlingar,
- efter annan kontroll eller undersökning lämna redogörelse för sina iakttagelser,
- ta upp förklaringar om förhållanden av rättslig eller ekonomisk betydelse och överlämna sådana förklaringar till tredje man,
- bekräfta att en myndighet eller en person är behörig att vidta vissa tjänsteåtgärder eller att någon har en viss tjänsteställning eller kompetens eller är behörig att företräda någon annan.

2.3 Notarius publicus geografiska verksamhetsområde m.m.

De nuvarande bestämmelserna om var notarius publicus skall finnas, var han är behörig och skyldig att verkställa förrättningar m.m. bygger på ett begrepp som inte längre används som officiell indelningsgrund, nämligen begreppet stad. I promemorian föreslås att detta begrepp skall mönstras ut inte bara ur notarius publicusstadgan utan också ur 88 § växellagen och 66 § checklagen. I stället föreslås att länsstyrelsen skall i förordnandet för varje ny notarius publicus ange det område (t.ex. en kommun) inom vilket han är skyldig att verkställa förrättningar. Den förordnade skall dock vara behörig att verkställa förrättningar också utanför det angivna området.

Samtidigt föreslås en övergångsbestämmelse som innebär att äldre förordnanden som notarius publicus fortsätter att gälla enligt de nya

bestämmelserna. Den eller de kommuner som det äldre förordnandet avser skall därvid anses som det område inom vilket den förordnade är förrättningskyldig.

Förslaget har i allt väsentligt tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. Länsstyrelsen i Kopparbergs län och notarius publicus i Falun förespråkar dock en något annorlunda övergångsreglering.

Jag ansluter mig till uppfattningen att begreppet stad inte längre bör användas i föreskrifterna om notarius publicus.

De nuvarande reglerna om notarius publicus verksamhetsområde vid andra förrättningar än protestförrättningar har beslutats av regeringen genom förordning (notarius publicusstadgan). Reglerna om verksamhetsområdet vid protestförrättningar är däremot splittrade på lag och förordning på ett sätt som gör regleringen svårtillgänglig. I 88 § växellagen och 66 § checklagen föreskrivs sålunda att protester tas upp av kronofogdemyndigheten i orten eller av en särskild förrättningsman, som länsstyrelsen förordnar, samt att protester även "må" tas upp, i stad av notarius publicus och på landet av notarius publicus från närmaste stad. Enligt 9 § notarius publicusstadgan är notarius publicus emellertid skyldig att ta upp protester enligt växellagen och checklagen. Det innebär att notarius publicus geografiska kompetens delvis är lagreglerad.

De nya regler om den geografiska kompetensen som behövs när begreppet stad mönstras ut ur författningstexterna kan i sin helhet beslutas av regeringen genom förordning med stöd av 8 kap. 13 § regeringsformen. Det är varken nödvändigt eller särskilt praktiskt att dessa regler till någon del står i lag. Till denna fråga och den övergångsreglering som behövs återkommer jag alltså i annat sammanhang. Däremot måste grundläggande regler om notarius publicus sakliga kompetens, dvs. hans arbetsuppgifter, stå i lag. Den frågan behandlar jag i avsnitt 2.5. Av det jag nu har sagt följer att föreskrifterna i 88 § växellagen och 66 § checklagen bör ändras så att de bara reglerar protestbehörigheten som sådan.

2.4 Tillsynsfrågan

I huvudsaklig överensstämmelse med Svenska handelskammarförbundets framställning till justitiedepartementet föreslås i promemorian att handelskamrarna skall befrias från den tillsyn över notarii publici som åligger dem enligt stadgan om notarius publicus. För en närmare redogörelse för tillsynsreglerna, deras bakgrund, handelskammarförbundets framställning och promemorieförslaget får jag hänvisa till promemorian (s. 27f, 33 och 47-50).

De allra flesta remissinstanserna stöder promemorieförslaget. Några är dock i viss mån tveksamma eller kritiska, bl. a. Svenska kommunförbundet och Sveriges exportråd. Kommunförbundet menar att formerna för länsstyrelsernas tillsyn behöver övervägas närmare. Exportrådet anser att notarii

publici behöver ha en särskilt angiven tillsynsmyndighet och pekar på möjligheten att flytta över tillsynsuppgiften på kommerskollegium.

Under remissbehandlingen har också delade meningar framkommit i frågan om en notarius publicus som samtidigt är advokat kan anses stå under Advokatsamfundets tillsyn i sin verksamhet som notarius publicus. Exportrådet hävdar att det kan finnas notarii publici som inte står under någon annan tillsyn än den som följer av länsstyrelsernas uppgift att entlediga notarii publici.

Flera remissinstanser har efterlyst vägledande eller bindande taxor när det gäller den ersättning som notarius publicus har rätt att ta ut av den som anlitar honom.

Själv vill jag till en början framhålla att den verksamhet som notarii publici numera bedriver består främst i att de bestyrker olika uppgifter i handlingar med internationell anknytning. Verksamheten tillgodoser visserligen angelägna intressen. Den måste också i det väsentliga anses innebära myndighetsutövning. Ändå kan jag för min del inte finna annat än att behovet av en särskild tillsyn över den är mindre framträdande.

Till den del verksamheten innebär myndighetsutövning står den nämligen under såväl JO:s som JK:s tillsyn. Härtill kommer den allmänna tillsyn över advokaterna som Sveriges advokatsamfund utövar för att upprätthålla en rättrådig och yrkesskicklig advokatkår.

Handelskamrarnas tillsyn är i praktiken mycket summarisk. Den brukar inskränka sig till att de tar emot och utreder de klagomål som allmänheten någon gång kan rikta mot en notarius publicus. Enligt min mening bör det också i framtiden vara tillräckligt med tillsyn huvudsakligen i form av klagomålsprövning.

Handelskamrarna är enskilda organisationer. Med tanke på detta och på att tillsynsuppgiften otvivelaktigt innebär myndighetsutövning kan statsmakterna inte gärna motsätta sig deras samfällda begäran om att bli befriade från uppgiften. Jag förordar alltså att handelskamrarna i fortsättningen inte skall befatta sig med tillsynen över landets notarii publici.

Det mest rationella är enligt min mening att tillsynen i fortsättningen utövas av främst de organ som sedan länge har till uppgift att förordna och entlediga notarius publicus, dvs. länsstyrelserna. Skyldigheten att entlediga den som blir olämplig eller oförmögen att fullgöra sitt uppdrag innebär f.ö. att länsstyrelserna i praktiken redan har en tillsynsfunktion i förhållande till landets notarii publici. Eftersom klagomålen mot dessa uppdragstagare dess bättre synes vara få, bör länsstyrelserna utan några ökade statsutgifter eller andra olägenheter kunna ta på sig också handelskamrarnas tillsynsfunktion.

Det ankommer på regeringen att överväga och besluta de nya föreskrifter om länsstyrelsernas tillsyn som kan behövas. Jag har på denna punkt samrått med kommunministern. Också frågan om vilken betalning notarius publicus skall få ta ut av allmänheten kan liksom hittills regleras genom regeringsföreskrifter.

2.5 En ny reglering

Stadgan om notarius publicus har beslutats av regeringen. Reglerna i regeringsformen innebär emellertid att myndighetsutövning numera får lämnas över till enskilda uppdragstagare endast med stöd av lag, dvs. med stöd av föreskrifter som beslutas av riksdagen. Det betyder att ett medgivande till överlämnandet måste finnas i lag. Själva överlämnandet behöver däremot inte ske i lagform (jfr prop. 1975/76:209 s. 167 f).

Som närmare framgår av promemorian (s. 51) saknas det f.n. lagstöd för en väsentlig del av notarius publicus myndighetsutövning. Denna brist botas visserligen tills vidare av övergångsbestämmelserna till regeringsformen (p. 6). Dessa övergångsbestämmelser innebär nämligen att föreskrifter i äldre regeringsförfattningar om myndighetsutövning genom enskilda uppdragstagare äger fortsatt giltighet trots bristen på lagstöd. Att i längden låta dessa föreskrifter stå kvar i regeringsförfattningar utan det lagstöd som i princip behövs är dock knappast godtagbart (jfr prop. 1975:8 s. 41). Ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att uppdra vissa specificerade uppgifter, som innebär myndighetsutövning, åt notarii publici bör därför nu ges i lag. Bemyndigandet bör lämpligen tas in i en särskild lag om notarius publicus. De föreskrifter som behövs om kompetenskrav, tillsättningsförfarande, skyldighet att utföra förrättningar osv. kan beslutas av regeringen genom en ny förordning.

Den nuvarande stadgan om notarius publicus som delvis är föråldrad (jfr avsnitt 2.3 i det föregående) bör samtidigt upphävas. Upphävandet måste beslutas av riksdagen genom lag, eftersom en av bestämmelserna i stadgan tidigare har ändrats genom lag (SFS 1980:199). Ett riksdagsbeslut behövs också för att upphäva stadgans bestämmelser om handelskamrarnas tillsynsskyldighet (jfr avsnitt 2.4). Regeringen kan nämligen - med vissa undantag som inte är tillämpliga i detta fall - inte ändra eller upphäva sådana föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna som gäller åligganden för enskilda.

Mitt förslag innebär att praktiskt taget alla de föreskrifter om notarius publicus som allmänheten, uppdragstagarna själva och de berörda myndigheterna behöver känna till liksom hittills kan samlas i en förordning. Bankföreningen har i sitt remissyttrande uttalat sig för att vissa föreskrifter om kompetenskrav m.m. skall föras över till den nya lagen i stället. Detta skulle dock enligt min mening vara olägligt, bl. a. därför att regleringen då blir alltför splittrad och svåröveskådlig. De flesta remissinstanserna godtar också den lösning som jag förordar.

Författningsändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1982.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om notarius publicus.
2. lag om ändring i växellagen (1932:130).
3. lag om ändring i checklagen (1932:131).

De under 2 och 3 angivna förslagen hör till lagrådets område. Förslagen är dock av den karaktären att lagrådets granskning enligt min mening skulle sakna betydelse.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till lag om notarius publicus

1 §

Paragrafen botar den brist på lagstöd som har konstaterats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.5). Den innebär ett medgivande till att de förvaltningsuppgifter, som f.n. regleras i 10 § notarius publicusstadgan och 6 § kungörelsen (1947:847) med vissa bestämmelser rörande tillämpningen av lagen den 20 december 1946 (nr 817) om bevisupptagning vid utländsk domstol, får lämnas till enskilda uppdragstagare.

En remissinstans har satt i fråga om inte promemorieförslaget behöver justeras så att det framgår inte bara av motiven utan också av själva lagtexten att någon juridisk person inte skall förordnas till notarius publicus. I departementsförslaget har denna synpunkt tillgodosetts genom att ordet "enskilda" har bytts ut mot "enskild person". Vidare har smärre redaktionella justeringar gjorts i punkterna 2 och 4.

Uppräkningen av arbetsuppgifterna i lagtexten stämmer i huvudsak överens med den nuvarande texten i stadgan. I punkt 3 har tillagts makulering av värdehandlingar. Utredningen visar nämligen att notarii publici numera brukar åta sig också uppgifter av detta slag.

2 §

Denna paragraf innehåller en hänvisning till de särskilda bestämmelser om notarius publicus som finns i andra lagar och som bör gälla också i fortsättningen. Här åsyftas i första hand 88 § växellagen och 66 § checklagen men också 10 § lagsökningslagen (1946:808, paragrafen ändrad senast 1981:848), 29 § stämpelskattelagen (1964:308, omtryckt 1979:1060), 3 § lagen (1974:744) om verkställighet av utländsk dom som meddelats enligt vissa internationella järnvägsfördrag m.m. och 17 kap. 7 § aktiebolagslagen (1975:1385).

Ikraftträdande m.m.

I den allmänna motiveringen (avsnitt 2.5) har redovisats bl. a. varför notarius publicusstadgan bör upphävas genom lag. I lagen föreskrivs följaktligen att stadgan om notarius publicus upphävs genom lagen.

De förordnanden för notarius publicus och ersättare för notarius publicus, som gäller vid ikraftträdandet och som har meddelats med stöd av den upphävda stadgan eller ännu äldre bestämmelser, bör fortsätta att gälla enligt de nya bestämmelserna. En övergångsbestämmelse av denna innebörd behöver inte ges i lag utan kan beslutas av regeringen i en ny förordning om notarius publicus. För att det då inte skall råda någon tvekan om att de äldre förordnandena står i överensstämmelse med regeringsformen (11 kap. 6 §), har i lagens övergångsbestämmelser tagits upp en föreskrift om att lagen skall tillämpas också på uppdrag som har lämnats före ikraftträdandet.

4.2 Förslagen till lag om ändring i växellagen och lag om ändring i checklagen

Ändringarna som har motiverats i avsnitt 2.3 innebär att regleringen av notarius publicus geografiska verksamhetsområde vid protestförrättningar mönstras ut ur lagarna. Tanken är att den geografiska kompetensen i fortsättningen skall framgå av föreskrifter som beslutas av regeringen. Genom den nya lydelsen av lagtexterna regleras endast den sakliga kompetensen.

Ändringarna berör inte den internationella regleringen i lagarna.

I fråga om kronofogdemyndigheternas befattning med växel- och checkprotester hänvisar jag till den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2).

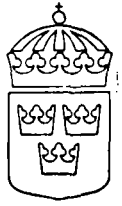
5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om notarius publicus.
2. lag om ändring i växellagen (1932:130).
3. lag om ändring i checklagen (1932:131).

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

JUSTITIE-
DEPARTEMENTET

Bilaga 1

NOTARIUS PUBLICUS

Ds Ju 1981: 9

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

- 1 Förslag till lag om notarius publicus
- 2 Förslag till lag om ändring i växellagen (1932:130)
- 3 Förslag till lag om ändring i checklagen (1932:131)
- 4 Förslag till förordning om notarius publicus
- 5 Förslag till förordning om ändring i instruktionen (1967:83) för utrikesrepresentationen

1 INLEDNING

2 KORT HISTORIK

3 NUVARANDE FÖRHÅLLANDEN

- 3.1 Gällande bestämmelser
- 3.2 Verksamhetens omfattning

4 ALLMÄN MOTIVERING

- 4.1 Notarius publicus uppgifter m.m.
- 4.2 Notarius publicus verksamhetsområde
- 4.3 Notarius publicus och reklamen
- 4.4 Tillsynsfrågan
- 4.5 En ny reglering

5 SPECIALMOTIVERING

- 5.1 Förslaget till lag om notarius publicus
- 5.2 Förslagen till lag om ändring i växellagen och lag om ändring i checklagen
- 5.3 Förslaget till förordning om notarius publicus
- 5.4 Förslaget till ändring i instruktionen för utrikesrepresentationen

Bilaga Stadgan (1964:679) om notarius publicus

SAMMANFATTNING

I denna promemoria, som har upprättats i justitiedepartementet, föreslås att reglerna om notarius publicus skall moderniseras. Bakgrunden till översynen är i första hand en framställning från Svenska handelskammarförbundet om att handelskamrarna skall befrias från de tillsynsuppgifter som f.n. åligger dem i förhållande till landets notarii publici. Vid översynen har det emellertid också visat sig att gällande regler står mindre väl i överensstämmelse med den nya regeringsformen.

Förslaget innebär - förutom en författningsteknisk översyn - att handelskamrarna befrias från den tillsyn som de nu är ålagda. Vidare föreslås att notarius publicus geografiska verksamhetsområde skall bestämmas på ett annat sätt än hittills. Klarare regler föreslås också om hur notarius publicus bör förhålla sig när man vill anlita honom i reklamsammanhang m.m.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

1. Förslag till

Lag om notarius publicus

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får uppdra åt enskilda att som notarius publicus gå allmänheten till handa med att

1. bestyrka namnunderskrifter, avskrifter, översättningar och andra uppgifter om innehållet i handlingar,
2. närvara som vittne då förvaringsrum tillsluts eller öppnas eller då förseglingar åsätts eller bryts,
3. kontrollera lotteridragningar och lotta ut eller makulera obligationer, aktier eller andra värdehandlingar,
4. efter annan kontroll eller undersökning avge förklaringar om sina iakttagelser,
5. ta upp förklaringar om förhållanden av rättslig eller ekonomisk betydelse och överlämna sådana förklaringar till tredje man,
6. bekräfta att en myndighet eller en person är behörig att vidta vissa tjänsteåtgärder eller att någon har en viss tjänsteställning eller kompetens eller är behörig att företräda någon annan.

2 § Innehåller en annan lag någon bestämmelse om att notarius publicus får eller skall utträta något, gäller den bestämmelsen.

Denna lag träder i kraft den _____ Den tillämpas också på uppdrag som har lämnats före ikraftträdandet.

Genom lagen upphävs stadgan (1964:679) om notarius publicus.

2 Förslag till

Lag om ändring i växellagen (1932:130)

Härigenom föreskrivs att 88 § växellagen (1932:130) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

88 §¹

Protest upptages av ut-
mättningsmannen i orten
eller av särskild för-
rättningsman. Protest må
jämväl upptagas i stad av
notarius publicus och å
landet av notarius
publicus från närmaste
stad.

Protest tas upp av kronofogde-
myndigheten i orten, av en särskild
förrättningsman som länsstyrelsen
förordnar eller av notarius publicus.

Särskild förrättningsman
förordnas av Konungens
befallningshavande.

Denna lag träder i kraft den

¹ Senaste lydelse 1964:666.

3 Förslag tillLag om ändring i checklagen (1932:131)

Härigenom föreskrivs att 66 § checklagen (1932:131) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse66 §¹

Protest upptages av utmät-
ningsmannen i orten eller
av särskild förrättnings-
man. Protest må jämväl upp-
tagas i stad av notarius
publicus och å landet av
notarius publicus från
närmaste stad.

Protest tas upp av kronofogde-
myndigheten i orten, av en sär-
skild förrättningsman som läns-
styrelsen förordnar eller av
notarius publicus.

Särskild förrättningsman
förordnas av Konungens
befallningshavande.

Denna lag träder i kraft den

¹Senaste lydelse 1964:667.

4 Förslag till
Förordning om notarius publicus

Regeringen föreskriver följande.

1 § I varje län skall det finnas minst en notarius publicus.

Länsstyrelsen förordnar notarius publicus. I förordnandet skall länsstyrelsen ange det område inom vilket den förordnade är skyldig att verkställa förrättningar. Den förordnade är behörig att verkställa förrättningar också utanför det angivna området.

2 § Om det behövs, kan länsstyrelsen förordna en eller flera ersättare för en notarius publicus (biträdande notarius publicus). Ett sådant förordnande kan begränsas till viss tid.

Biträdande notarius publicus tjänstgör när notarius publicus är ledig eller hindrad att tjänstgöra.

Förordnas fler än en biträdande notarius publicus, skall länsstyrelsen bestämma i vilken ordning de skall tjänstgöra.

3 § Den som förordnas till notarius publicus eller biträdande notarius publicus skall

1. ha avlagt juris kandidatexamen eller juristexamen,
2. ha tillräckliga språkkunskaper,
3. vara lämplig i övrigt för uppdraget.

Om det finns särskilda skäl, kan länsstyrelsen göra undantag från första stycket 1.

4 § Innan länsstyrelsen utser en notarius publicus eller biträdande notarius publicus skall uppdraget på lämpligt sätt kungöras ledigt till ansökan. Utan kungörande får dock en biträdande notarius publicus utses för högst tre månader.

Notarius publicus skall ges tillfälle att yttra sig innan länsstyrelsen utser en biträdande notarius publicus.

Länsstyrelsen skall föra en förteckning över förordnandena.

5 § Notarius publicus skall inom sitt verksamhetsområde ta upp protester enligt växellagen (1932:130) och checklagen (1932:131) och fullgöra de uppgifter som ankommer på honom enligt särskilda bestämmelser i andra författningar.

Länsstyrelsen kan befria en notarius publicus från skyldigheten att ta upp protester.

6 § Notarius publicus skall inom sitt verksamhetsområde vidare gå allmänheten till handa med att

1. bestyrka namnunderskrifter, avskrifter och andra uppgifter om innehållet i handlingar,
2. närvara som vittne då förvaringsrum tillsluts eller öppnas eller då förseglingar åsätts eller bryts,
3. kontrollera lotteridragningar och lotta ut eller makulera obligationer, aktier eller andra värdehandlingar,
4. efter annan kontroll eller undersökning avge förklaringar om sina iakttagelser,
5. ta upp förklaringar om förhållanden av rättslig eller ekonomisk betydelse och överlämna sådana förklaringar till tredje man,
6. bekräfta att en myndighet eller en person är behörig att vidta vissa tjänsteåtgärder eller att någon har en viss tjänsteställning eller kompetens eller är behörig att företräda någon annan.

När så kan ske, bör han också åta sig att bestyrka översättningar.

7 § Notarius publicus får inte på grund av 6 § utföra sådant

1. som är förbehållet myndigheterna,
2. som begärs huvudsakligen för reklamändamål eller
3. som är otillbörligt eller lätt kan utnyttjas på ett otillbörligt sätt.

3 § Notarius publicus är inte skyldig att

1. ombesörja delgivning av handlingar,
2. utföra sådant som inte rimligen kan begäras av honom.

9 § Notarius publicus skall fullgöra sitt uppdrag med redlighet, noggrannhet och opartiskhet.

Han får inte befatta sig med ett ärende, om det angår honom själv eller om någon annan särskild omständighet föreligger som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet.

Föreskrifter om sekretess hos notarius publicus finns i sekretesslagen (1980:100).

10 §

Notarius publicus skall ha mottagning för allmänheten minst en gång i veckan, om inte länsstyrelsen bestämmer annat. Är han skyldig att ta upp protester, skall han under viss tid varje helgfri dag utom lördagar, midsommarafton, julafton och nyårsafton ta emot de växlar och checkar som ges in till honom för protest.

Notarius publicus adress, telefonnummer och mottagnings- tid skall tillkännages genom anslag i anslutning till mottagningslokalen. Han får begära att uppgifterna skall anslås på kommunens anslagstavla i den eller de kommuner där han är skyldig att verkställa förrättningar.

11 § Notarius publicus skall föra protokoll över verkställda förrättningar, om det begärs eller om han finner att det behövs till framtida säkerhet.

Innehåller en annan författning någon bestämmelse som avviker från första stycket, gäller den bestämmelsen.

Föreskrifter om arkiv hos notarius publicus finns i allmänna arkivstadgan (1961:590).

12 § Notarius publicus har rätt att ta ut skälig ersättning av den som anlitar honom.

För en växel- eller checkprotest utgår ersättning med 60 kronor. Om protesten föranleder resekostnader, har notarius publicus dessutom rätt till skälig ersättning för dem.

Ersättningen skall antecknas på särskilt kvitto eller annan handling som tillställs sökanden.

13 § Notarius publicus får efter överenskommelse med biträdande notarius publicus överlåta åt denne att verkställa förrättningar.

Om det inte finns någon biträdande notarius publicus som kan tjänstgöra när notarius publicus är ledig, prövar länsstyrelsen frågan om ledigheten.

14 § Ett förordnande som notarius publicus eller biträdande notarius publicus upphör vid utgången av den månad, under vilken befattningshavaren fyller 67 år, eller om han dessförinnan förklaras omyndig eller försätts i konkurs. För den som har fyllt 67 år kan förordnandet dock förlängas med ett år i sänder, om det finns särskilda skäl.

15 § Länsstyrelsen kan entlediga en notarius publicus eller biträdande notarius publicus, om han begär det eller om han blir olämplig eller oförmögen att fullgöra uppdraget på ett tillfredsställande sätt. I sistnämnda fall skall den förordnade ges tillfälle att yttra sig innan beslut fattas i ärendet.

Notarius publicus skall ges tillfälle att yttra sig innan en biträdande notarius publicus entledigas.

16 § Avlider en notarius publicus eller upphör uppdraget av någon annan anledning, skall protokoll och annat som hör till uppdraget redovisas till länsstyrelsen inom en månad.

Den som efterträder notarius publicus har rätt att få ut det som hör till uppdraget.

17 § Notarius publicus och biträdande notarius publicus skall lämna länsstyrelsen de upplysningar om uppdraget som länsstyrelsen begär.

Denna förordning träder i kraft den

Förordnanden som notarius publicus eller ersättare för notarius publicus, vilka har meddelats före ikraftträdandet, skall fortsätta att gälla enligt de nya bestämmelserna. Därvid skall den eller de kommuner, som det äldre förordnandet avser, anses som den förordnades verksamhetsområde enligt 1 § andra stycket andra meningen.

5 Förslag till
Förordning om ändring i instruktionen
(1967:83) för utrikesrepresentationen

Regeringen föreskriver att 40 § instruktionen (1967:83) för utrikesrepresentationen skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse40 §¹

Om hinder ej möter enligt verksamhetslandets lag, äger chef för utlandsmyndighet, ambassadråd, legationsråd, förste ambassadssekreterare, förste legationssekreterare, ambassadssekreterare, legationssekreterare, konsul, vicekonsul, förste utrikeskanslist eller utrikeskanslist verkställa varje förrättning som notarius publicus är behörig att företaga i Sverige utom upptagande av protest enligt växellagen (1932:130) eller checklagen (1932:131). Även annan tjänsteman som tillhör den handläggande personalen får verkställa delgivning av stämning eller annan handling, bestyrka namnunderskrift, avskrift eller översättning samt bekräfta att någon har viss tjänsteställning eller kompetens eller är behörig att företräda annan eller att myndighet eller annan är behörig att företaga viss tjänsteåtgärd (legalisation).

I fråga om åtgärd eller förrättning som anges i första stycket äger bestämmelserna i 11 § stadgan den 20 november 1964 (nr 679) om notarius publicus motsvarande tillämpning.

I fråga om åtgärd eller förrättning som anges i första stycket tillämpas bestämmelserna i 9 § andra stycket förordningen (1981:000) om notarius publicus.

Denna förordning träder i kraft den

¹Senaste lydelse 1974:94.

1 INLEDNING

Notarius publicus är en offentlig institution vars verksamhet går ut på att man genom den skall kunna få ett officiellt bevis om vissa faktiska förhållanden. Verksamheten utövas av enskilda uppdragstagare som länsstyrelsen utser. Tillsyn över verksamheten utövas av landets handelskamrar. Föreskrifter om notarius publicus finns bl.a. i stadgan (1964:679, ändrad senast 1980:902) om notarius publicus. Stadgan har beslutats av regeringen. Den bifogas i sin nu gällande lydelse som bilaga.

Svenska handelskammarförbundet har i en skrivelse den 28 maj 1978 till justitiedepartementet väckt frågan om en översyn av reglerna om notarius publicus. Förbundet har hemställt att den tillsynsplikt m.m. som åligger handelskamrarna skall flyttas över till något annat organ. Med anledning av framställningen har reformbehovet diskuterats vid ett sammanträde under våren 1979 mellan företrädare för justitiedepartementet och personer med anknytning till praktisk notarius publicusverksamhet.

Under den fortsatta beredningen i departementet har konstaterats att det också på andra grunder finns anledning att se över bestämmelserna om notarius publicus. Bl.a. bygger dessa bestämmelser på att notarius publicus verksamhetsområde skall vara stad, en indelningsgrund som inte längre används. Vidare motiverar den nya regeringsformen (RF) att bestämmelserna ses över. Enligt RF krävs nämligen numera lagstöd för att myndighetsutövning skall få överlåtas till enskilda individer. Vidare krävs det i princip lagform för att enskilda organisationer som handelskamrarna skall kunna åläggas tillsynsplikt.

I denna promemoria läggs fram förslag till nya regler om notarius publicus. Promemorian har utarbetats inom justitiedepartementets enhet för lagstiftningsärenden ang. stats- och förvaltningsrätt. Samråd har därvid ägt rum med företrädare

för Stockholms handelskammare som i en promemoria den 23 mars 1981 har föreslagit att möjligheten bör prövas att låta handelskamrarna utföra en del av notarius publicus arbetsuppgifter.

Under beredningen i departementet har upplysningar om notarius publicus verksamheten också inhämtats genom en enkät bland alla notarii publici i landet. Ett frågeformulär ställdes samman och sändes ut i november 1980. Närmare 90 % av de tillfrågade har besvarat enkäten.

2 KORT HISTORIK

Den nu gällande notarius publicusstadgan av år 1964 bygger i allt väsentligt på en tidigare stadga i samma ämne från år 1945. Denna går i sin tur tillbaka på en ännu äldre stadga från år 1882.

Enligt 1882 års stadga var uppdraget regelmässigt förenat med magistrats- eller kommunalborgmästartjänst. I Stockholm gällde dock av ålder en särordning. Där utsåg handels- och sjöfartsnämnden notarius publicus och där arbetade han som en fri företagare under ämbetsansvar.

1945 års stadga befäste skillnaden mellan Stockholm och övriga städer. Särskilda föreskrifter gavs för Stockholm efter delvis nya linjer. De nya föreskrifterna innebar att notarius publicus i Stockholm skulle tillsättas av överståthållarämbetet (länsstyrelsen) och stå under tillsyn av handels- och sjöfartsnämnden. För notarius publicus i Stockholm gavs också nya, detaljerade föreskrifter om kompetenskrav, ersättare, delegering av arbetsuppgifter till ersättare, ledighet och entledigande. För notarii publici i andra städer än Stockholm ansågs liknande bestämmelser inte erforderliga. I fråga om dessa befattningar uttalades att man hade "att iakttaga de bestämmelser som gälla för den tjänst varmed notarius publicusbefattningen förenats" (prop. 1945:6 s. 11).

1964 års stadga, slutligen, kom till som en följd av att magistrats- och kommunalborgmästarinstitutionerna avvecklades. Stadsdomstolsutredningen fann i sitt betänkande (SOU 1961:6 s. 169) att det efter den avvecklingen inte var möjligt att behålla systemet med notarius publicussysslan förenad med allmän tjänst. Därför föreslog utredningen att befattningen skulle tillsättas efter särskilt förordnande i stället. Därvid kunde enligt utredningen stockholmsregleringen i 1945 års stadga tjäna som förebild.

Utredningens förslag förutsatte en översyn av stadgan. Översynen uppdrogs åt domstolskommittén. I ett stencilerat betänkande, som fogades till domstolskommitténs tryckta betänkande (SOU 1963:56), anslöt sig kommittén till stadsdomstolsutredningens förslag. Kommittén föreslog alltså att den reglering som gällde för Stockholm skulle tillämpas också på övriga städer med den jämkningen att handelskammaren skulle utöva handels- och sjöfartsnämndens befogenheter i de städer som saknade handels- och sjöfartsnämnd. Kommittéförslaget remissbehandlades. Efter en huvudsakligen redaktionell omarbetning av förslaget inom justitiedepartementet beslöt regeringen den nu gällande notarius publicusstadgan.

3 NUVARANDE FÖRHÅLLANDEN

3.1 Gällande bestämmelser

Enligt 1964 års stadga skall notarius publicus finnas i stad. Länsstyrelsen förordnar notarius publicus och för en förteckning över förordnandena. Länsstyrelsen får förordna mer än en notarius publicus i samma stad eller besluta att notarius publicus inte skall finnas i viss stad. Till uppdraget får endast den förordnas som är svensk medborgare, är myndig och inte försatt i konkurs, har avlagt juris kandidatexamen eller juristexamen, har grundlig erfarenhet av praktisk juridisk verksamhet och har tillräcklig kunskap i engelska, franska och tyska språken.

I 9 § stadgan föreskrivs att notarius publicus är skyldig att ta upp protest enligt växellagen (1932:130) eller checklagen (1932:131). Protesten beskrivs i 44 § växellagen och 40 § checklagen som "en av offentlig myndighet upprättad handling". Dess ändamål är - bortsett från vissa opraktiska fall - att tjäna som ett bevis för att betalning har uteblivit.

Närmare föreskrifter om protestförrättningar finns i 88-92 §§ växellagen resp. 66-70 §§ checklagen (föreskrifterna ändrade senast 1964:666 och 1964:667). Där sägs bl.a. att protest tas upp av utmätningsmannen¹ i orten eller av en särskild förrättningsman, som länsstyrelsen förordnar, samt att protest även får tas upp, i stad av notarius publicus och på landet av notarius publicus från närmaste stad.

¹I prop. 1980/81:84 med förslag till lag om införande av utsökningsbalken m.m. har föreslagits att ordet "utmättningsmannen" skall bytas ut mot "kronofogdemyndigheten" fr.o.m. den 1 januari 1982.

Föreskrifterna i växellagen innebär liksom motsvarande föreskrifter i äldre lag (1880 års växellag) att protesten skall tas upp i affärslokalen eller hemma i bostaden hos den som protesten gäller, dvs. i regel växelbetalaren. Är han inte anträffbar, får protesten i stället tas upp vid affärslokalen eller bostaden. Om han saknar affärslokal på orten där växeln skall betalas, om bostadsadressen inte är känd och om förrättningsmannen inte heller kan få reda på den genom att vända sig till polisen, kan protesten tas upp i princip var som helst inom förrättningsmannens verksamhetsområde. Det som har sagts nu gäller dock bara "där ej annat överenskommit". Har parterna i växelförhållandet kommit överens om platsen för protestförrättningen, gäller alltså den överenskommelsen framför föreskrifterna om hembesök m.m. (jfr NJA II 1932 s. 601 och Aubert, Den nordiske vaxelret, Köpenhamn 1882 s. 226). Växelprotestförrättaren eller en följeslagare till honom måste ha med sig originalväxeln vid förrättningen. Är det förrättningsmannen som för med sig handlingen, skall han i regel anses bemyndigad att ta emot betalning för växelinnehavarens räkning.

I städer där det finns en särskild protestförrättare kan länsstyrelsen befria notarius publicus från hans skyldighet att ta upp protester.

I förbigående skall här erinras om det förbud för kreditgivare att i vissa fall ta emot växlar som infördes 1974 till konsumenternas skydd. Förbudet är nu inskrivet i 11 § konsumentkreditlagen (1977:981).

I 9 § stadgan föreskrivs vidare att notarius publicus är skyldig att inom staden företa "andra förrättningar" som ankommer på honom enligt lag eller annan författning. Men han är inte skyldig, sägs det uttryckligen, att ombesörja delgivning av stämning eller andra handlingar. Enligt 24 § delgivningslagen (1970:428) skall dock intyg av honom gälla som fullt bevis för att delgivning har skett på det sätt som anges i intyget. Delgivningslagen förutsätter alltså att notarius publicus får åta sig uppdrag som har med delgivning att göra.

De "andra förrättningar" som notarius publicus är skyldig att företa regleras i flera olika författningar enligt följande:

<u>Författning</u>	<u>Förrättning</u>
10 § lagsökningslagen (1946:808)	Närvaro vid erkännande av underskrift
6 § kungörelsen (1947:847, omtryckt 1975:306) med vissa bestämmelser rörande tillämpningen av lagen den 20 december 1946 (nr 817) om bevisupptagning vid utländsk domstol	Bestyrkande av översättning
29 § stämpelskattelagen (1964:308, omtryckt 1979:1060)	Intyg om lotteri
3 § lagen (1974:744) om verkställighet av utländsk dom som meddelats enligt vissa internationella järnvägsfördrag m.m.	Bestyrkande av översättning
17 kap. 7 § aktiebolagslagen (1975:1385)	Närvaro vid verkställighet av bolagsstämmobeslut om uppdelning av aktiekapitalet på fria och bundna aktier

Om förrättningen kan företas inom staden, skall notarius publicus i övrigt, enligt 10 § i stadgan, på anmodan bestyrka namnunderskrift, avskrift och annan uppgift om innehållet i företedd handling, närvara som vittne vid tillslutande eller öppnande av förvaringsrum eller vid åsättande eller borttagande av försegling, kontrollera lotteridragningar och verkställa utlottning av obligationer, aktier eller andra värdehandlingar, eljest efter kontroll eller undersökning avge förklaring om vad han

har iakttagit, ta upp förklaring om förhållande av rättslig eller ekonomisk betydelse och lämna över sådan förklaring till tredje man samt bekräfta att myndighet eller person är behörig att företa viss tjänsteåtgärd eller att någon intar viss tjänsteställning, innehar viss kompetens eller är behörig att företräda annan. När så kan ske, bör notarius publicus också åta sig att bestyrka riktigheten av översättning. Till skillnad från vad som gäller i fråga om skyldigheten att protestera växlar och checkar, omfattar förrättningskyldigheten enligt 10 § endast förrättningar inom staden. Notarius publicus är emellertid behörig att verkställa förrättningar enligt den paragrafen också utanför staden.

Notarius publicus får inte på grund av vad som stadgas i 10 § handlägga ärenden som ankommer på särskild myndighet eller inrättning eller som är av sådan beskaffenhet att hans medverkan inte kan anses tillbörlig.

Notarius publicus har rätt till skälig ersättning för de uppdrag som han utför. För växel- eller checkprotest föreskriver stadgan ett standardiserat ersättningsbelopp, f.n. 60 kr., jämte reseersättning enligt de grunder som länsstyrelsen fastställer. I övrigt är ersättningsrätten inte bunden av någon taxa eller andra bestämmelser.

Stadgan innehåller dessutom detaljerade föreskrifter om ersättare (biträdande notarius publicus), om vikarie för ersättaren, om tillsättningsförfarandet, om jäv, om tjänstelokal och expeditionstider, om protokollföring och aktbildning, om delegering av arbetsuppgifter till ersättaren och om upphörande av och entledigande från uppdraget. Detta upphör vid utgången av den månad under vilken befattningshavaren fyller 67 år. Dessförinnan skall länsstyrelsen entlediga befattningshavaren, om han blir olämplig eller till följd av sjukdom, vanförhet eller lyte oförmögen att fullgöra uppdraget på ett tillfredsställande

sätt. Innan länsstyrelsen beslutar om entledigande, skall länsstyrelsen lämna befattningshavaren tillfälle att yttra sig.

Slutligen tar stadgan upp bestämmelser om tillsyn. Den auktoriserade handelskammare, i vars distrikt staden är belägen, skall vaka över att notarius publicus och ersättare för honom fullgör sina skyldigheter. För sådant ändamål får handelskammaren fordra in upplysningar från dem om förhållanden som rör uppdraget. Vid tvist mellan notarius publicus och hans ersättare skall handelskammaren försöka förlika dem. Länsstyrelsen skall höra handelskammaren i frågor som rör förordnande, entledigande, grunderna för reseersättning vid protestförrättning m.m.

Föreskrifter om sekretess och arkiv hos notarius publicus finns i 1 kap. 8 § och 9 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100, omtryckt 1980:880) resp. 2 § allmänna arkivstadgan (1961:590, senaste lydelse av 2 § 1964:744). Föreskrifterna innebär att notarius publicus är likställd med en myndighet när det gäller tillämpningen av dessa författningar.

Notarius publicusbefattningarna är traditionellt knutna till begreppet stad. Det begreppet används inte längre som en officiell indelningsgrund. Hur begreppet nu skall tydas i rättstillämpningen framgår av lagen (1969:780) med anledning av införande av enhetlig kommunbeteckning, m.m. Enligt denna lag skall föreskrifter i lag eller annan författning om stad i fortsättningen avse kommun, som helt eller delvis består av område vilket tidigare utgjorde stad.

Enligt 40 § instruktionen (1967:83, ändrad senast 1974:94) för utrikesrepresentationen får vissa tjänstemän vid svenska utlandsmyndigheter verkställa varje förrättning som notarius publicus är behörig att företa i Sverige utom protestförrättningar, om hinder inte möter enligt verksamhetslandets lag. Instruktionen innehåller vidare en hänvisning till den paragraf i notarius publicusstadgan som handlar om jäv.

Kungörelsen (1964:680, ändrad senast 1980:903) med närmare föreskrifter om särskild förrättningsman för upptagande av protest innehåller i huvudsak följande bestämmelser. När länsstyrelsen förordnar en särskild förrättningsman skall länsstyrelsen ange en eller flera kommuner eller ett annat område där den förordnade är behörig och också skyldig att efter framställning ta upp växel- eller checkprotest. Liksom notarius publicus har den särskilt förordnade protestförrättaren rätt till ersättning med 60 kr. jämte reseersättning enligt de grunder som länsstyrelsen fastställer. Dessutom har han rätt att uppbära 10 kr. för avskrift av förrättningsprotokoll, när avskriften utfärdas utan samband med förrättningen. Länsstyrelsen skall se till att förrättningsmannen fullgör sina författningsenliga skyldigheter.

För växel- eller checkprotest som tas upp av kronofogdemyndigheten utgår avgift enligt expeditionskungörelsen (1964:618, omtryckt 1976:383, ändrad senast 1980:948) dels med 60 kr., för själva protesten, dels med ytterligare 20 kr. för varje person som förrättningsmannen besöker. I expeditionskungörelsen erinras om de särskilda avgiftsbestämmelser som gäller för expedition utfärdad av notarius publicus eller särskild förrättningsman för upptagande av protest.

På grund av penningvärdets fall brukar de avgifter som regleras genom expeditionskungörelsen höjas schablonmässigt tid efter annan. På liknande sätt har också de ersättningar höjts som föreskrivs i notarius publicusstadgan och kungörelsen med närmare föreskrifter om särskild förrättningsman för upptagande av protest. Ersättningarna höjdes senast den 1 januari 1981.

3.2 Verksamhetens omfattning

Notarius publicus finns nu i 115, dvs. i omkring 40 % av landets 279 kommuner. I några kommuner (Uppsala, Köping, Sandviken) är uppdraget dubblerat. Och i en kommun (Stockholm) finns fyra notarii publici. Sammanlagt finns alltså 121 notarii publici fördelade på 115 kommuner.

Antalet notarii publici per län varierar som framgår av följande tabell från en till tolv:

<u>Län</u>	<u>Antal</u>
AB	12
C	3
D	6
E	6
F	7
G	2
H	6
I	1
K	4
L	4
M	9
N	4
O	6
P	6
R	7
S	6
T	4
U	5
W	5
X	5
Y	5
Z	1
AC	2
BD	5

Omkring 40 % av uppdragstagarna är privatpraktiserande advokater. Nästan lika många är kommunjurister o.dyl. I övrigt består kåren med få undantag av statstjänstemän som domare, åklagare och polis-mästare.

Med ledning av den enkät som justitiedepartementet har gjort kan följande uppgifter lämnas om notarius publicus verksamhet.

De flesta notarii publici ägnar uppdraget mindre än tio timmar i månaden. Dessa notarier är verksamma i mindre och medelstora kom-

muner. Antalet förrättningar som de verkställer är ringa. Det varierar mellan något tiotal och något hundratal per befattningshavare och år. Grovt räknat har tre av fyra notarii publici i denna grupp uppdraget som en bisyssla vid sidan av en kommunal eller statlig anställning, medan den fjärde är en privatpraktiserande advokat.

I storstadsregionerna är förhållandet ett annat. Där är notarius publicus mestadels en advokat som delvis baserar sin rörelse på uppdraget. I några fall är detta advokatens enda eller huvudsakliga syssla. Antalet förrättningar i storstäderna är också betydande. Som mest kan antalet uppgå till mellan 2 000 och 3 000, i något fall (Malmö) till nära 5 000 per befattningshavare och år.

Fastän advokaterna utgör bara 40 % av notarius publicuskåren, svarar de för en dominerande del av det totala antalet notarius publicusförrättningar i landet.

De avgjort vanligaste förrättningarna är bestyrkanden av namnteckningar och översättningar och bekräftelser av tjänsteställningar o. dyl. Sådana bestyrkanden och bekräftelser anses ofta nödvändiga vid utlandskontakter (internationella adoptioner, export- och importaffärer, svensk företagsetablering i tredje värden, invandrarnas förbindelser med sina hemländer m.m.). Denna typ av ärenden tenderar snarast att öka i antal.

De tidigare mycket vanliga växelpotesterna har däremot minskat i antal på senare år. Men de förekommer fortfarande allmänt. I storstadsområdena är antalet protester också betydande. De fyra notarii publici som har kontor i Stockholms kommun protesterar sammanlagt över 1 500 växlar om året. Inte bara svenska utan också utländska växlar förekommer.

Checkprotester förekommer sällan eller aldrig.

Särskilt förordnade förrättningsmän för upptagande av protester finns i praktiskt taget alla kommuner utom i Blekinge län och Stockholms kommun. Deras sammanlagda antal är nära 700.

Möjligheten att bli befriad från skyldigheten att ta upp protester där det finns en särskild protestförrättare utnyttjas av omkring

15 % av de notarii publici som har besvarat rundfrågan. Möjligheten utnyttjas i bl.a. Malmö, Lund och Uppsala.

Bland de notarii publici som inte är befriade från protestförrättningskyldigheten varierar antalet protester från flera hundra (Stockholm, Göteborg) till något tiotal eller mindre per befattningshavare och år. Variationen beror främst men inte enbart på att protesterna är färre på mindre orter än på större. En annan bidragande faktor har redan nämnts, nämligen den att särskilda protestförrättare saknas i bl.a. Stockholms kommun. Här bör också nämnas sedvänjan i Linköping att endast kronofogdemyndigheten tar upp protester där.

I andra kronofogdedistrikt förekommer det tvärtom att myndigheten under hand hänvisar de växel innehavare som hör av sig dit att vända sig till notarius publicus eller någon särskild protestförrättare i stället. En notarius publicus (Borlänge) är f.ö. kronofogde. Det förekommer också att kronofogden eller någon annan befattningshavare vid en kronofogdemyndighet förordnas till biträdande notarius publicus (Landskrona) eller särskild protestförrättare (bl.a. Lidköping, Borlänge och Mora). I själva verket torde kronofogdemyndigheterna ta upp bara en mindre del av det sammanlagda antalet växelprotester i landet. Hos flera kronofogdemyndigheter förekommer protestärendena praktiskt taget bara i semestertider.

Det protestförfarande med hembesök, efterforskningar hos polisen m.m. som växellagen anvisar tillämpar de flesta notarii publici bara i undantagsfall. Växlar formuleras nämligen normalt så att de skall betalas i en viss bank (s.k. bankväxlar). I praxis anses det då som överenskommet eller underförstått att också protesten skall tas upp i banken (jfr uttrycket "där ej annat överenskommit" i 89 § växellagen). På åtskilliga orter, i synnerhet i Skaraborgs län, förordnas följaktligen banktjänstemän till särskilda protestförrättare.

På andra orter är det notarius publicus som protesterar bankväxlarna. På ett par mindre orter med få protestärenden (Ljungby, Askersund) gör han det genom att inställa sig i banklokalen eller, när den är stängd, vid dess dörr.

Det utan tvivel vanligaste tillvägagångssättet när notarius publicus protesterar bankväxlar är dock att han i samförstånd med växel innehavaren, som praktiskt taget alltid är banken, protesterar växeln på sitt eget kontor. Så går det t.ex. nästan alltid till i Stockholms kommun. Förfarandet med besök tillämpas då bara i det mindre vanliga fallet att växeln inte skall betalas i bank. I så fall händer det att notarius publicus först fäster ingivarens uppmärksamhet på att förrättningen kommer att medföra kostnader för taxiresor. Påpekandet leder ibland till att ingivaren återkallar protesten.

Även om bankväxlarna alltså dominerar, tar somliga notarii publici upp ett inte obetydligt antal protester vid hembesök eller besök i någon annan kontorslokal än sin egen (s.k. besöksväxlar eller åkare).

Notarius publicus i Göteborg t.ex., som protesterar sammanlagt ca 450 växlar om året, handlägger ca en tredjedel av ärendena på detta sätt. Andra notarii publici som protesterar ett mindre antal växlar per år men som har en jämförelsevis hög andel besöksväxlar finns i Sundbyberg (40 protester, regelmässigt besöksväxlar), Nacka (24 protester, mest besöksväxlar), Södertälje (50 protester, en fjärdedel besöksväxlar), Halmstad (84 protester, en fjärdedel besöksväxlar), Borås (130 protester, en femtedel besöksväxlar) och Karlstad (35 protester, en tredjedel besöksväxlar).

Som jämförelse kan nämnas statistiken hos den kronofogdemyndighet som torde protestera flest växlar av alla kronofogdemyndigheter i landet, nämligen kronofogdemyndigheten i Linköping. Där protesteras årligen ca 50 växlar varav ungefär hälften besöksväxlar.

Andra notarius publicusförrättningar än de nu nämnda är typiskt sett ovanliga eller förekommer inte alls utom i storstadsområdena. Att notarius publicus är närvarande som vittne (t.ex. då ett bankfack ryms ut därför att fackinnehavaren inte har betalat bankfacksavgiften), medverkar vid lotteridragningar eller delger skuldsatta personer betalningsuppsmaningar enligt konkurslagen (1 kap. 4 §) är dock på sina håll vanligt också utanför storstäderna.

Enligt svaren på enkäten är det däremot nästan på alla håll ovanligt att notarius publicus medverkar med kontroller eller undersökningar i samband med reklamkampanjer. Det är endast ett par notarii publici (Stockholm) som har svarat att det är vanligt.

Enkäten ger inte vid handen att någon av de arbetsuppgifter som nämns i stadgan inte förekommer alls.

Ibland händer det att något politiskt parti som vill registrera sin partibeteckning hos riksskatteverket vänder sig till notarius publicus för att få ett intyg om antalet medlemmar i partiet (jfr SOU 1980:45 s. 109). I prop. 1980/81:170 har emellertid föreslagits en ändring i vallagen som innebär att behovet av sådana intyg kommer att minska.

4 ALLMÄN MOTIVERING

4.1 Notarius publicus uppgifter m.m.

Notariella bestyrkanden och bekräftelser är ibland nödvändiga i utlandet och förekommer därför också här i landet i bl.a. exportindustrins verksamhet. Man vänder sig då i allmänhet till notarius publicus som är en internationellt välkänd institution. Notarius publicus anlitas också traditionellt för vissa andra uppgifter inom affärsvärlden, främst växelprotester.

Med tiden har nya kategorier av klienter tillkommit. En viktig klientkategori är numera, vid sidan av handels- och industrins folk, de svenska familjer som vill adoptera utländska barn och som därför behöver få uppgifter i adoptionshandlingarna bestyrkta eller bekräftade. En annan ny grupp är invandrarna som t.ex. behöver få sina namnteckningar officiellt bestyrkta på inbjudningsbrev till anförvanter i utlandet (öststater).

Allmänt kan sägas att den verksamhet som notarius publicus nu bedriver tillgodoser sådana praktiska behov att den i huvudsak måste behållas under överskådlig tid i en eller annan form.

Den nuvarande verksamhetsformen har satts i fråga av Stockholms handelskammare. Handelskammaren har i sin promemoria begärt att det skall prövas om de uppgifter som notarius publicus har och som rör näringslivet kan få utföras också av handelskamrarna. I promemorian heter det vidare:

En rad av notarius publicus uppgifter har karaktär av service åt näringslivet. Här kan nämnas olika typer av intyg, bestyrkande av riktigheten av urkunder, bestyrkande av riktigheten av översättningar, bestyrkande av firmateckning m.m.

Inom handelskamrarna finns stor kompetens för handläggning av dylika frågor. Handelskamrarna är auktoriserade av Kungl. Maj:t/regeringen och intar ett slags halvofficiell ställning i samhället. Många av handelskamrarnas uppgifter är likartade de som f.n. åligger notarius publicus. Här kan nämnas utfärdande av ursprungscertifikat, utfärdande av intyg, utfärdande av carneter m.m. Företagen har stor vana vid att vända sig till handelskamrarna i olika frågor av servicekaraktär. Det vore av stort praktiskt värde för företagen om handelskamrarna i samband med utfärdande av intyg, bestyrkande av olika slag av handlingar m.m. kunde vara företagen

behjälpliga med vissa av de uppgifter av likartad karaktär som nu handläggs av notarius publicus.

Handelskamrarnas självständiga ställning gentemot andra organisationer och gentemot samhället i övrigt innebär också att handelskamrarna ses som en lämplig förmedlare när det gäller kontakter med myndigheter m.m. Även statliga och kommunala myndigheter har ofta anledning att anlita handelskamrarna.

Handelskamrarna har såsom institution gott renommé utomlands. I de flesta länder finns handelskammare, som i vissa fall har karaktär av statliga organ. Även de svenska handelskamrarna är väl kända utomlands.

Starka skäl talar sålunda för att en betydande del av de uppgifter som f.n. åligger notarius publicus även kan handhas av handelskamrarna. Även organisationsmässigt är handelskamrarna väl lämpade för handhavande av sådana uppgifter.

Med anledning av handelskammarens framställning bör betonas att gällande bestämmelser inte hindrar att handelskamrarna som sådana kan gå näringsidkare till handa med olika intyg, be styrkanden och bekräftelser också i de fall då notarius publicus är skyldig att stå till tjänst med åtgärden. Om handelskamrarna befrias från sin tillsynsuppgift (jfr avsnitt 4.4 i det följande), möter det inte heller något hinder att anställda hos handelskamrarna förordnas till notarii publici. Tvärtom måste den praktiska erfarenheten från en sådan anställning i många fall vara en värdefull merit i konkurrensen om uppdraget.

I sammanhanget måste också uppmärksammas att notarius publicus-verksamheten i många mindre kommuner är av ringa omfattning men att den också där tillgodoser angelägna behov. På sina håll är uppdraget tydligen varken särskilt eftertraktat eller inkomstbringande. Ibland har det visat sig svårt att besätta uppdraget med en kompetent person. Om verksamheten splittras på flera organ, är det fara värt att rekryteringssvårigheterna ökar så att allmänheten eller en del av den får sin service försämrad. Principiella skäl talar också mot att uppdrag som notarius publicus lämnas till andra än fysiska personer.

Sammanfattningsvis bör man alltså avstå från att genom lag eller förordning lägga några av notarius publicus arbetsuppgifter på handelskamrarna.

Inte heller i övrigt torde det vara motiverat att sakligt ändra de grundläggande reglerna om verksamhetsformen och arbetsuppgifterna. Kronofogdeorganisationens tillkomst och det sjunkande antalet växelprotester aktualiserar visserligen frågan om uppgiften att vara protestförrättare behöver ligga kvar på notarius publicus. Protesterna är emellertid på sina håll fortfarande så många att en överföring av dem till kronofogdemyndigheterna skulle belasta dessa redan hårt ansträngda myndigheter på ett olämpligt sätt. Bankerna har också i stor utsträckning vant sig vid att gå till notarius publicus med sina växlar.

En tänkbar lösning som har förts fram i samband med enkäten är att man skiljer notarius publicusuppdraget från protestförrättarsysslan men samtidigt låter de notarii publici som så önskar få förordnanden som särskilda protestförrättare. En sådan ändring bör emellertid inte heller genomföras. De flesta som har besvarat enkäten vill nämligen behålla protestärendena eller menar att saken för deras del är likgiltig eftersom dessa ärenden numera är så få.

Växellagens regler om förfarandet vid protestförrättningar har bestått i huvudsak oförändrade i 100 år. De var sannolikt föråldrade redan när 1945 års notarius publicusstadga kom till (prop. 1945:6 s. 19 och 24). Det står nu klart att praxis vid protestförrättningar har avlägsnat sig långt från lagtexten. Praxis är inte heller enhetlig och innebär på flera håll i landet ett inte obetydligt resursslöseri i form av ett föga meningsfullt kringresande med växlar.

Växel- och checklagarna grundar sig på internationella överenskommelser som är bindande för Sverige. Detaljerna i protetsförfarandet faller visserligen utanför den internationella regleringen (NJA II 1932 s.546). Enligt denna skall emellertid en växel innehavare, om han vill kräva betalning av någon annan växelgäldenär än växelbetalaren, genom protest styrka att han inte får betalt av denne. Protestförfarandereglerna bestämmer alltså förutsättningarna för de andra växelgäldenärens betalningsansvar. Protestförfarandet har också ett nära samband med skyldigheten att visa upp växlar och checkar till betalning inom viss tid för att växel- eller checkrätten inte skall gå förlorad. Frågan om en modernisering av protestförfarandet måste därför övervägas i ett vidare sammanhang. Den kommer inte att behandlas närmare i denna promemoria.

Slutsatsen av det anförda blir alltså att notarius publicus-institutionen bör behållas i allt väsentligt oförändrad. Vissa ändringar i reglerna behöver emellertid genomföras. I det följande behandlas under särskilda rubriker några huvudfrågor. I övrigt hänvisas till specialmotiveringen till de författningsförslag som läggs fram.

4.2 Notarius publicus verksamhetsområde

De nuvarande bestämmelserna om var notarius publicus skall finnas, var han är skyldig och behörig att verkställa förrättningar m.m. knyter an till begreppet "stad", som inte längre används som indelningsgrund. Detta begrepp bör nu mönstras ut inte bara ur notarius publicusstadgan utan också ur 88 § växelagen och 66 § checklagen.

En tänkbar lösning är att helt enkelt ersätta "stad" med "kommun" i författningstexterna. Detta skulle dock innebära att det som formellt framstår som huvudregeln (att notarius publicus finns i varje kommun) i själva verket blir undantag; i de flesta kommuner behöver man inte ha någon egen notarius publicus.

För att bestämmelserna inte skall bli missvisande eller onödigt invecklade är det bättre att länsstyrelsen - efter förebild från vad som gäller enligt kungörelsen med närmare föreskrifter om särskild förrättningsman för upptagande av protest - får fria händer att lämpa antalet notarii publici och deras verksamhetsområden efter länets behov och tillgången på personer som är kompetenta och villiga att åta sig uppdragen.

4.3 Notarius publicus och reklamen

Möjligheten att anlita notarius publicus för reklamändamål har debatterats i bl.a. konsumentverkets tidskrift Råd och Rön nr 12/80 och 2/81. I debatten har pekats på ett par fall där intyg av notarius publicus skulle ha åberopats som bevis i otillbörliga reklamtexter. Fallen illustrerar att det kan vara svårt för notarius publicus att bedöma hur hans medverkan i en reklamkampanj kommer att utnyttjas.

Att notarius publicus utnyttjas för otillbörliga ändamål kan, även om det bara förekommer i enstaka undantagsfall, undergräva förtroendet för uppdraget och skada notarius publicusinstitutionens anseende. I notarius publicusstadgan finns därför en bestämmelse (10 § fjärde stycket) som förbjuder honom att handlägga ärenden som är av sådan beskaffenhet att medverkan av notarius publicus inte kan anses tillbörlig. Bestämmelsen hade en motsvarighet i 1945 års stadga. I motiven till denna bestämmelse anfördes (prop. 1945:6 s. 45 f):

Härmed åsyftas fall, i vilka notarius publicus finner, att hans biträde begäres i rättsstridigt eller chikanöst syfte eller då ärendet är av sådan natur, att dess handläggning av notarius publicus ej är förenlig med befattningens värdighet. Ur sistnämnda synpunkt är för notarius publicus särskild anledning att kritiskt bedöma vissa av de fall, där bestyrkandet begäres för reklamändamål.

Under förarbetena till 1945 års stadga diskuterades också tanken på att uttryckligen ange kontroller av "pristävlingar och liknande företag" som en arbetsuppgift för notarius publicus. Den tanken avfärdades med bl.a. följande motivering (nämnda prop. s. 22):

Det förhållandet att kontroll av pristävlingar uttryckligen anges bland de - - - uppräknade arbetsuppgifterna, synes emellertid giva fog för den uppfattningen, att det som regel finge anses tillbörligt att notarius publicus åtager sig dylika uppdrag. Med hänsyn till de vitt skilda slag av pristävlingar, som förekomma, kan en sådan tolkning leda till mindre tillfredsställande resultat.

De motivuttalanden som här har citerats bör i det väsentliga vara vägledande också i fortsättningen. När notarius publicus-stadgan nu arbetas om, bör författningstexten preciseras. I denna kan lämpligen föreskrivas att notarius publicus inte får utföra sådant som begärs huvudsakligen för reklamändamål eller som är otillbörligt eller lätt kan utnyttjas på ett otillbörligt sätt.

Därmed blir det klart att notarius publicus måste avhålla sig från att medverka när reklamändamålet är uppenbart och dominerande. Är reklaminslaget mindre framträdande (eller ingår reklam inte alls i bilden), skall han likväl vägra att befatta sig med det som framstår som otillbörligt enligt rådande värderingar i samhället eller som erfarenhetsmässigt lätt kan utnyttjas på ett otillbörligt sätt i t.ex. reklam.

Som exempel på fall där notarius publicus normalt bör kunna medverka trots reklamanknytning kan nämnas utlottning bland allmänheten av varor som ett företag har skänkt till en ideell organisation.

4.4 Tillsynsfrågan

1882 års stadga innehöll inga bestämmelser om särskild tillsyn över notarius publicus. Sådana bestämmelser infördes först i 1945 års stadga, nämligen som lokala föreskrifter för Stockholm. Föreskrifterna innebar att handels- och sjöfartsnämnden skulle vaka över att notarii publici i Stockholm fullgjorde sina skyldigheter och ha rätt att för sådant ändamål fördra in upplysningar från befattningshavarna om förhållanden i tjänsten. De syftade till att avhjälpa en brist som beskrevs på följande sätt i motiven (prop. 1945:6 s. 48):

Enligt nu gällande ordning föreligger, såvitt angår Stockholm, ej någon möjlighet till kontroll över notarii publici verksamhet. Väl ålägges handels- och sjöfartsnämnden enligt utfärdad instruktion att vaka över gällande författningars efterlevnad i avseende å bl.a. notarii publici tjänsteutövning, men nämnden synes icke ha tilldelats några befogenheter, vilka kunna göra övervakningen effektiv.

Eftersom notarius publicusbefattningarna utanför Stockholm regelmässigt var förenade med magistrats- eller kommunalborgmästartjänst, ansågs det onödigt med liknande bestämmelser för andra städer (nämnda prop. s. 11).

Det motiv som bar upp den lokala olikheten mellan Stockholm och andra städer, nämligen det att notarius publicus i de andra städerna till skillnad från sina stockholmskolleger hade att iaktta särskilda föreskrifter på grund av de magistrats- eller kommunalborgmästarbefattningar som deras uppdrag var förenade med, brast när dessa befattningar avvecklades. På förslag av stadsdomstolsutredningen och domstolskommittén vidgades då, genom 1964 års stadga, tillämpningsområdet för stockholmsregleringen till att omfatta hela landet. Enligt 1964 års stadga skulle alltså handels- och sjöfartsnämnden ha inseende över notarius publicus sätt att fullgöra sina skyldigheter inte bara i Stockholm utan i alla de 28 städer där en sådan nämnd fanns. I de städer som saknade handels- och sjöfartsnämnd skulle nämndens befogenheter enligt stadgan utövas av handelskammaren i stället. Valet av handelskamrarna som tillsynsorgan motiverade domstolskommittén så här i sitt stencilerade betänkande (motivdelen s. 61):

Även i de städer där handels- och sjöfartsnämnd saknas synes motsvarande kontroll böra utövas. Dessa uppgifter skulle väl kunna anförtros länsstyrelsen. Notarius publicus anlitas emellertid i stor utsträckning av handels- och näringslivets folk och det ligger då enligt domstolskommitténs uppfattning nära till hands, att kontrollen anförtros handelskamrarna, som representerar handeln och näringslivet. Visserligen finns endast 12 auktoriserade handelskamrar i riket, men deras verksamhetsområde täcker samtliga städer, och någon större olägenhet torde ej vara förenad med en sådan centralisering till handelskamrarna för de städer som ej har handels- och sjöfartsnämnd.

Sedan handels- och sjöfartsnämnderna numera har avvecklats, vilar tillsynsuppgiften uteslutande på handelskamrarna. Antalet handelskamrar har ökat till 14.

Svenska handelskamarförbundet har i sin skrivelse hemställt att handelskamrarnas uppgifter enligt notarius publicusstadgan skall flyttas över till något annat organ. Förbundet har motiverat framställningen på följande sätt. Såväl principiella som praktiska skäl talar för att tillsynsuppgiften flyttas till ett statligt eller kommunalt organ. Ur principiell synpunkt är det tveksamt om en enskild organisation bör ha hand om den myndighetsutövning som tillsynsuppgiften måste anses utgöra. Av större betydelse är dock de praktiska skälen. Förbundet vill här särskilt framhålla hur svårt det är för handelskamrarna att sköta uppgiften på ett tillfredsställande sätt. Antalet notarii publici och deras geografiska spridning gör att tillsynen inte kan bli annat än mycket summarisk. I huvudsak kan närmare kontrollåtgärder komma i fråga endast i samband med klagomål mot en notarius publicus.

Den historiska översikt som nyss lämnades ger vid handen att det praktiska behovet av en särskild tillsyn över notarius publicus knappast har prövats mera ingående sedan tillsynsregleringen först fördes in som lokala föreskrifter för Stockholm i 1945 års stadga. Behovet av en särskild tillsynsreglering beror otvivelaktigt bl.a. på om uppdraget står under tillsyn från något annat håll.

När tillsynsreglerna togs in i 1945 års stadga var bara ett fåtal

notarii publici advokater (prop. 1945:6 s. 28). På den tiden stod advokatväsendet inte heller under någon officiell kontroll. Numera dominerar advokaterna verksamheten. Och efter processreformen 1948 är de underkastade en offentligrättslig tillsyn. Främst utövas tillsynen genom styrelsen för Sveriges advokatsamfund. Är en advokat verksam som notarius publicus, torde styrelsens tillsyn omfatta även notarius publicusverksamheten. Dessutom står advokatväsendet numera under tillsyn av JK. Denne har nämligen fått rätt att hos samfundets styrelse och disciplinnämnd påkalla åtgärder mot advokater som åsidosätter sin plikt eller inte är behöriga att vara advokater längre. Plikterna och behörighetskraven frångår, förutom av bestämmelser i rättegångsbalken och de stadgar för samfundet som regeringen fastställer, av den praxis som har utbildats i disciplinmål mot advokater. JK har också fått rätt att föra talan mot disciplinnämndens beslut i högsta domstolen.

Oavsett om notarius publicus är advokat eller inte, står hans verksamhet under såväl JO:s som JK:s tillsyn till den del som verksamheten innebär myndighetsutövning (2 § första stycket 3 lagen 1975:1057 med instruktion för justitieombudsmännen, 3 § första stycket 3 lagen 1975:1339 om justitiekanslerns tillsyn). Klart är att protestförrättandet innebär myndighetsutövning. Också de andra förrättningar som notarius publicus är skyldig att verkställa bör anses innefatta myndighetsutövning (jfr prop. 1973:90 s. 397, prop. 1971:30 del 2 s. 330 ff, prop. 1972:5 s. 312 och 510 och Bengtsson, Skadestånd vid myndighetsutövning I, 1976, s. 123 not 45).

Verksamheten består i praktiken främst i att notarius publicus bestyrker och bekräftar olika uppgifter i handlingar med internationell anknytning. Även om denna verksamhet tillgodoser angelägna praktiska behov, kan det knappast anses nödvändigt att längre ha en särskild tillsyn över den. Rimligen bör det varatill fyllest att JO, JK och Advokatsamfundet har möjlighet att hålla uppsikt över landets notarii publici inom ramen för den allmänna tillsynsverksamhet som de utövar. Härtill kommer att länsstyrelserna också i fortsättningen bör vara

skyldiga att entlediga notarii publici som är olämpliga eller oförmögna att fullgöra sina uppdrag. I realiteten innebär detta att också länsstyrelserna har tillsyn över notarii publici.

Slutsatsen blir alltså att handelskamrarna bör befrias från den tillsyn som åligger dem enligt notarius publicusstadgan. Någon särskild tillsyn torde inte behövas utöver den som redan kan utövas av andra organ enligt gällande bestämmelser.

4.5 En ny reglering

Enligt 11 kap. 6 § tredje stycket RF får förvaltningsuppgifter som innefattar myndighetsutövning lämnas över till enskilda individer endast med stöd av lag, dvs. med stöd av föreskrifter som beslutas av riksdagen.

Att notarius publicus verksamheten innefattar myndighetsutövning har redan nämnts (jfr avsnitt 4.4). Att notarius publicus utövar verksamheten som en enskild individ i grundlagens mening står också klart (jfr prop. 1973:90 s. 233, prop. 1975/76:209 s. 168 och 1 kap. 8 § sekretesslagen).

Enligt en tidigare lydelse av RF gällde i stället för kravet på lagstöd ("stöd av lag") ett krav på lagform ("genom lag"). I samband med ändringen uttalade föredraganden (prop. 1975/76:209 s. 167 f) att det dittillsvarande kravet på lagform innefattade en särskild garanti för att medborgarnas intressen inte blev åsidosatta. Han ansåg det emellertid inte vara ändamålsenligt att kräva att själva överlämnandet skall ske genom lag. Det borde vara tillräckligt att ett medgivande till överlämnandet finns i lag.

Notarius publicus uppgifter enligt växellagen, checklagen, lagsökningslagen, stämpelskattelagen, lagen om verkställighet av utländsk dom som meddelats enligt vissa internationella järnvägsfördrag m.m. och aktiebolagslagen har stöd i dessa lagar. De arbetsuppgifter som föreskrivs i 10 § notarius publicusstadgan och 6 § kungörelsen med vissa bestämmelser rörande tillämpningen av lagen den 20 december 1946 (nr 817) om bevisupptagning vid utländsk domstol saknar däremot lagstöd. Denna brist botas visserligen t.v. av p. 6 övergångsbestämmelserna till RF. Där föreskrivs nämligen att äldre författningar åger fortsatt giltighet utan hinder av att de inte har tillkommit i den ordning som skulle ha iakttagits vid tillämpningen av RF. Att i längden låta föreskrifter i regeringsförfattningar stå kvar utan det lagstöd som i princip behövs enligt RF är dock knappast godtagbart (jfr prop. 1975:8 s. 41). Föreskrifterna

om notarius publicus bör därför formas om till lag i den utsträckning RF kräver.

De nya lagbestämmelserna kan lämpligen tas in i en särskild lag om notarius publicus. Lagen bör innehålla de grundläggande reglerna om notarius publicus arbetsuppgifter och ett bemyndigande för regeringen att överlämna dessa uppgifter till enskilda individer. De ytterligare föreskrifter som behövs kan beslutas av regeringen genom en ny förordning. Vissa följdändringar i andra författningar behöver också göras (jfr avsnitt 4.2).

Den nuvarande notarius publicusstadgan bör samtidigt upphävas. Enligt den s.k. formella lagkraftens princip måste upphävandet beslutas av riksdagen, eftersom en av bestämmelserna (7 §) tidigare har ändrats genom lag (SFS 1980:199). Vidare behövs det enligt 8 kap. 3 § RF ett riksdagsbeslut för att upphäva stadgans föreskrifter om handelskamrarnas tillsynsskyldighet. Denna grundlagsbestämmelse medger nämligen inte att regeringen beslutar eller upphäver sådana föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna som gäller åligganden för enskilda.

Författningsändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt.

5 SPECIALMOTIVERING

5.1 Förslaget till lag om notarius publicus

1 §

Paragrafen botar den brist på lagstöd som har nämnts i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.5). Den innebär ett medgivande till att de förvaltningsuppgifter, som avses i 10 § notarius publicusstadgan och 6 § 1947 års kungörelse, får lämnas till enskilda uppdragstagare, dvs. fysiska personer. En juridisk person kan alltså inte förordnas till notarius publicus.

Uppräkningen av uppgifterna i lagtexten stämmer i huvudsak överens med den nuvarande texten i stadgan. Men tanke på den uppgift att bestyrka översättningar som ankommer på notarius publicus enligt 1947 års kungörelse har i punkt 1 nämnts också bestyrkanden av översättningar. I punkt 3 har tillagts makulering av värdehandlingar, eftersom svaren på enkäten visar att flera notarii publici brukar åta sig uppgifter av detta slag.

2 §

Denna paragraf innehåller en hänvisning till de särskilda bestämmelser om notarius publicus som finns i andra lagar och som bör gälla också fortsättningen. Här åsyftas i första hand 88 § växellagen och 66 § checklagen men också 10 § lagsökningslagen, 29 § stämpelskattelagen, 3 § lagen om verkställighet av utländsk dom som meddelats enligt vissa internationella järnvägsfördrag m.m. och 17 kap. 7 § aktieföretagslagen.

Ikraftträdande m.m.

I den allmänna motiveringen (avsnitt 4.5) har redovisats skälen

till att notarius publicusstadgan nu bör upphävas genom lag och ersättas med två nya författningar - en lag och en förordning om notarius publicus. I lagförslaget har följaktligen föreskrivits att genom lagen upphävs stadgan om notarius publicus.

De förordnanden för notarius publicus eller ersättare för notarius publicus, som gäller vid ikraftträdandet och som har meddelats med stöd av den upphävda stadgan eller ännu äldre bestämmelser, bör fortsätta att gälla enligt de nya bestämmelserna. En övergångsbestämmelse av denna innebörd behöver inte ges i lag men bör tas in i den nya förordningen. För att det inte skall råda någon tvekan om att de äldre förordnandena står i överensstämmelse med 11 kap. 6 § RF (jfr avsnitt 4.5), har i lagens övergångsbestämmelser tagits upp en föreskrift om att lagen skall tillämpas också på uppdrag som har lämnats före ikraftträdandet.

5.2 Förslagen till lag om ändring i växellagen och lag om ändring i checklagen

Ändringarna, som har motiverats i avsnitt 4.2, innebär att begreppet "stad" mönstras ut ur lagarna. Ändringarna berör inte den internationella regleringen i lagarna.

F.n. föreskrivs att protester på landet "må" tas upp av notarius publicus från närmaste stad. Enligt 9 § notarius publicusstadgan är notarius publicus emellertid skyldig att ta upp protest enligt växellagen och checklagen. Det innebär att omfattningen av notarius publicus verksamhetsområde vid protestförrättningar delvis regleras i lag. Genom den föreslagna lydelsen regleras endast behörigheten som sådan. I vilken omfattning notarius publicus är skyldig att verkställa protestförrättningar framgår av 5 § förordningen.

5.3 Förslaget till förordning om notarius publicus

Förslaget bygger i allt väsentligt på notarius publicusstadgan. Vissa förenklingar föreslås dock i förhållande till vad som gäller f.n. I första hand har eftersträfvats att rationalisera länsstyrelsens befattning med förordnanden och beviljandet av ledigheter m.m. Förslaget saknar motsvarighet till 13 § andra stycket, 15 § andra stycket, 18 §, 21 § första meningen och andra stycket samt 22 § i stadgan. Vidare har de föreskrifter om hörande av handelskammaren, som finns i stadgan, mönstrats ut som en följd av att handelskammarna befrias från sin tillsynsskyldighet.

1 §

Paragrafen reglerar var notarii publici skall finnas, vem som utser dessa uppdragstagare och hur deras verksamhetsområden bestäms geografiskt.

Första stycket innebär att det måste finnas minst en notarius publicus i varje län (jfr tabellen i avsnitt 3.2 och den allmänna motiveringen i avsnitt 4.2).

Av andra stycket följer att det är länsstyrelsen som närmare avgör hur många notarii publici som behövs i länet. Föreskriften i första meningen om att länsstyrelsen förordnar notarius publicus svarar mot 1 § andra stycket notarius publicusstadgan. Andra meningen inneöar att länsstyrelsen skall i förordnandet ange ett område inom länet (t.ex. en eller flera kommuner) där den förordnade blir skyldig att verkställa förrättningar enligt 5 och 6 §§. Med stöd av tredje meningen kan denne dock alltid på frivillig väg åta sig förrättningar också på andra håll inom eller utom länet.

Innan en notarius publicus förordnas bör länsstyrelsen under hand ta ställning till hur verksamhetsområdet enligt andra stycket andra meningen bör avgränsas och förvissa sig om att den förordnade godtar att förordnandet utformas på detta sätt. Ibland kan det vara lämpligt att länsstyrelsen tar ställning till avgränsningsfrågan i samråd med flera som har sökt eller anmält att de är intresserade av att söka uppdraget. Något hinder mot att flera notarii publici förordnas för samma verksamhetsområde föreligger inte.

När länsstyrelsen bestämmer verksamhetsområdena för notarii publici inom länet måste den givetvis alltid sträva efter att tillgodose allmänhetens behov. Detta behov bör dock bedömas med hänsyn till att många av de vanligaste notarius publicus-förrättningararna kan verkställas på förrättningsmannens kontor utan att klienten behöver vara närvarande. Finns det ingen kompetent sökande som är beredd att uppfylla rimliga krav på lokal service, kan länsstyrelsen t.v. avstå från att meddela ett tilltänkt förordnande.

I förhållande till gällande rätt innebär den reglering som här föreslås att samma regler om förrättningskyldighet och förrättningsbehörighet kommer att gälla vid protestförrättningar som vid andra förrättningar. Samtidigt kommer länsstyrelserna på ett smidigare sätt än hittills att kunna lämna antalet notarii publici och deras verksamhetsområden efter de lokala förhållandena.

2 §

Jfr 2 och 17 §§ notarius publicusstadgan.

Det kan knappast vara nödvändigt att behålla ett obligatoriskt krav på att varje notarius publicus måste ha en på förhand utsedd ersättare. På orter där det finns flera notarii publici t.ex. bör en av dem tidvis kunna vara ledig även utan ersättare, ..

om en annan är i tjänst. Också i de fall då allmänheten utan större omgång tillfälligt kan anlita en notarius publicus på någon närbelägen ort, bör en särskild ersättare kunna undvaras. Föreskrifterna om ersättare för notarius publicus har därför mjukats upp så att en ersättare behöver förordnas bara när det framstår som praktiskt motiverat.

Länsstyrelsen har samtidigt getts möjlighet att förordna flera, dvs. alternativa ersättare för en notarius publicus. Länsstyrelsen kan också efter omständigheterna välja mellan att tidsbegränsa eller att inte tidsbegränsa ersättarens förordnande. Om förordnandet inte tidsbegränsas, gäller det tills vidare på samma sätt som för en ordinarie notarius publicus.

Ersättaren kallas i förordningen för biträdande notarius publicus, oavsett om hans förordnande syftar till att fylla ett aktuellt behov av en vikarie, ett framtida eventuellt behov av en vikarie eller ett - tillfälligt eller permanent - avlastningsbehov.

3 §

Första stycket svarar i allt väsentligt mot 3 § stadgan. Det nuvarande absoluta kravet på svenskt medborgarskap har eftergetts, eftersom det inte längre kan anses motiverat att generellt diskvalificera utlänningar från uppdraget, allra helst som kunskaper i främmande språk är nödvändiga enligt punkt 2. Även om notarius publicusverksamheten innefattar myndighetsutövning, griper den inte in i enskildas rättsliga ställning så att kravet på svenskt medborgarskap alltid bör ställas (jfr 11 kap. 9 § tredje stycket RF, 4 kap. 2 § lagen 1976:600 om offentlig anställning, prop. 1975/76:105 bilaga 2 s. 245 och prop. 1974:174 s. 73 och 76). En dokumenterad förtrogenhet med svenskt rättsliv måste dock regelmässigt krävas för att lämplighetsvillkoret enligt punkt 3 skall vara uppfyllt.

Den som är omyndig eller försatt i konkurs kan självfallet inte anses lämplig som notarius publicus. Detta framgår också vid en jämförelse med 14 §. Någon särskild regel om det i förevarande paragraf torde inte behövas.

Med tanke på verksamhetens internationella anknytning bör språkkunskaper vara ett kompetenskrav också i fortsättningen. De praktiska behoven kan dock vara så skiftande att det knappast längre är lämpligt att i författningstexten särskilt peka på något eller några främmande språk. Det får ankomma på länsstyrelsen att från fall till fall närmare bedöma vilka kunskaper som behövs för att kravet enligt punkt 2 på tillräckliga språkkunskaper skall vara uppfyllt.

Dispensregeln i andra stycket är en nyhet. Regeringen har ibland medgett undantag (dispens) från kravet på juridisk examen i den nuvarande stadgan. Frågor om undantag från detta krav i den nya förordningen bör kunna anförtros länsstyrelserna.

4 §

Liknande föreskrifter finns i 4 § första och tredje styckena notarius publicusstadgan.

F.n. föreskrivs att ansökan skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar samt ortstidning. Ansökningstiden är tre veckor. Med hänsyn till de skiftande förhållanden som råder vid tillsättning av de uppdrag som det här är fråga om bör länsstyrelsen ges friare händer än den nu har. Bestämmelsen har därför utformats så att kungörandet kan anpassas till lokala förhållanden. I allmänhet bör kungörande i en eller ett par ortstidningar vara tillfyllest. I övrigt bör ledning kunna hämtas i de regler som gäller om hur statliga tjänster skall kungöras lediga till ansökan.

Några närmare bestämmelser om vad länsstyrelsens förteckning skall innehålla torde inte behövas. De blanketter som länsstyrelserna f.n. använder för ändamålet (LON Ser 1 Avd D nr 333) kan lämpligen användas också i fortsättningen. Blanketten förutsätter att länsstyrelsen antecknar bl.a. den förordnades namn, postadress, besöksadress och telefonnummer.

5 §

Jfr 9 § notarius publicusstadgan, förslagen till ändringar i

växellagen och checklagen samt 2 § förslaget till lag om notarius publicus.

Första stycket fungerar inte bara som en påminnelse om de åligganden för notarius publicus som är särskilt föreskrivna i t.ex. 17 kap. 7 § aktiebolagslagen. Stycket ålägger honom också att inom sitt verksamhetsområde utföra vissa uppgifter som han är behörig (men inte skyldig) att åta sig enligt särskilda bestämmelser, nämligen dels uppgiften att ta upp protester enligt växellagen och checklagen, dels de uppgifter som ankommer på honom enligt andra författningar. Ett par exempel får belysa det som har sagts nu.

Enligt 24 § delgivningslagen är notarius publicus behörig att utfärda intyg om delgivning. Genom förevarande bestämmelse blir det klart att notarius publicus inom sitt verksamhetsområde är skyldig att utfärda sådana intyg. Det bör emellertid observeras att notarius publicus inte är skyldig att utföra själva delgivningen (jfr 8 § i det följande).

Enligt växellagen är notarius publicus behörig inte bara att ta upp protester. Han skall också i vissa fall anses bemyndigad att ta emot betalning för växel innehavarens räkning (92 § växellagen). Den uppgift enligt växellagen som åläggs notarius publicus genom förordningen innebär emellertid inte att han blir skyldig att ta emot betalning.

Flera exempel på sådana särskilda bestämmelser som avses i första stycket har lämnats i det föregående (avsnitt 3.1).

Andra stycket innebär att länsstyrelsen också i fortsättningen kan befria en notarius publicus från hans skyldighet att protestera växlar och checkar. Att en notarius publicus är befriad från skyldigheten att ta upp protester innebär visserligen inte att han saknar behörighet att göra detta. En notarius publicus bör dock givetvis inte få utnyttja befrielsen till att sovra protestärenden på ett otillbörligt sätt. Befrielsen bör gälla tills vidare och bör alltså kunna återkallas.

6 §

Första stycket innehåller en uppräknig av sådana arbetsuppgifter som notarius publicus är skyldig att utföra på begäran. Jfr specialmotiveringen till 1 § förslaget till lag om notarius publicus. Uppräknigen i förordningstexten har med ett undantag utformats på samma sätt som lagtexten. Undantaget består i att uppgiften att bestyrka översättningar har brutits ut ur punkt 1 och förts till andra stycket. Där föreskriivs i överensstämmelse med gällande rätt (10 § andra stycket notarius publicusstadgan) att notarius publicus bör åta sig att bestyrka översättningar när så kan ske (jfr prop. 1945:6 s. 38, 15 och 22).

7 §

Bestämmelsen i punkt 1 uttrycker det som kan synas självklart, nämligen att notarius publicus inte får på grund av 6 § sätta sig i en myndighets ställe. Denna bestämmelse, som har en motsvarighet i 10 § fjärde stycket notarius publicusstadgan, har behållits som en påminnelse om att 6 § inte får tolkas utan hänsyn till reglerna om myndigheternas kompetens. Bestämmelsen i notarius publicusstadgan som likställer "inrättning" med "myndighet" i detta avseende har emellertid mönstrats ut (jfr prop. 1945:6 s. 45 och 21).

Motiveringen till punkt 2 och 3 framgår av avsnitt 4.3.

8 §

Jfr 9 § tredje stycket och 11 § andra stycket notarius publicusstadgan.

Någon skyldighet för notarius publicus att ombesörja delgivningar föreskriivs inte i delgivningslagen. I klarhetens intresse bör emellertid förordningen liksom den nuvarande stadgan innehålla en regel om att notarius publicus inte är skyldig att ombesörja delgivning av handlingar. Den har tagits upp i punkt 1. Regeln behövs också för att det skall stå klart att 6 § första stycket 5 inte ålägger notarius publicus någon sådan skyldighet.

Punkt 2 gör det möjligt för notarius publicus att avböja t.ex. sådana uppdrag som är riskabla för hans hälsa eller oskäligt invecklade eller vidlyftiga (jfr prop. 1945:6 s. 46).

9 §

Första stycket svarar mot 7 § notarius publicusstadgan i den lydelse som denna paragraf har fått genom lag, SFS 1980:199.

Också andra stycket går tillbaka på en bestämmelse i stadgan (11 § första stycket).

I trede stycket har tagits in en erinran om bestämmelserna i 1 kap. 8 § och 9 kap. 9 § sekretesslagen.

10 §

Notarius publicus skyldighet enligt 12 § första stycket notarius publicusstadgan att hålla ett tjänsterum tillgängligt för allmänheten varje helgfri dag utom lördagar, midsommarafton, julafton och nyårsafton har i första stycket första meningen ersatts med ett krav på att han skulle ha mottagning för allmänheten minst en gång i veckan. Detta krav är alltså ett minimikrav. Där det behövs, måste notarius publicus kunna träffas oftare. I kravet ligger vidare att notarius publicus skall kunna träffas inom det område där han är skyldig att verkställa förrättningar. Länsstyrelsen kan medge undantag från minimikravet. Ett sådant undantag kan t.ex. utformas så att notarius publicus skall vara anträffbar efter överenskommelse per telefon, om han har regelbunden telefon-tid.

Med tanke på de frister som föreskrivs i växellagen och checklagen är det nödvändigt att växlar och checkar också i fortsättningen kan ges in till notarius publicus varje helgfri dag utom lördagar, midsommarafton, julafton och nyårsafton. En föreskrift som säkerställer detta har tagits in i första stycket andra meningen. Denna föreskrift gäller dock inte den som är befriad från protestförrättningskyldigheten (jfr 5 § andra stycket).

I andra stycket svarar första meningen i huvudsak mot 12 § andra stycket notarius publicusstadgan. Föreskriften i andra meningen om att notarius publicus har rätt att begära att hans mottagnings- tid m.m. anslås på kommunens anslagstavla är en nyhet. Att kommunen är skyldig att tillmötesgå en sådan begäran följer av lagen (1970:462) om vissa anslag på kommuns anslagstavla.

11 §

Jfr 13 § notarius publicusstadgan.

Andra stycket syftar på de särskilda bestämmelser om protokoll- föring hos notarius publicus som finns i bl.a. växellagen (91 §). Jfr också 17 kap. 7 § andra stycket aktiebolagslagen.

Tredje stycket innehåller en påminnelse om föreskrifterna i allmänna arkivstadgan.

12 §

Paragrafen har en nära motsvarighet i 14 § notarius publicus- stadgan. Protestärendena är på sina håll fortfarande så vanliga och handläggs i så rutinemässiga former att ersättningen i dessa ärenden bör fortsätta att utgå enligt en bindande taxa. En särskild föreskrift om detta har tagits in i andra stycket. Den nuvarande bestämmelsen om att länsstyrelsen skall fastställa grunder för notarius publicus rätt till reseersättning vid protestförrättningar har emellertid mönstrats ut. I de mindre vanliga fall då sådana resor alltså förekommer föreslås i stället att notarius publicus får ta ut ersättning för rese- kostnaden enligt huvudregeln i första stycket, dvs. den ersätt- ning som kan anses skäligen. Det möter inget hinder utan kan tvärtom vara lämpligt att notarius publicus för att förebygga onödiga ersättningstvister planerar resan i samråd med den som skall betala honom.

Som det nu är måste notarius publicus på begäran lämna klienten ett särskilt kvitto oavsett om han redan har kvitterat ersättningen på någon annan handling. I tredje stycket har föreskrifterna ändrats så att ersättningen behöver kvitteras endast en gång.

13 §

Jfr 15-18 §§ notarius publicusstadgan.

Första stycket innebär att notarius publicus och hans ersättare får fritt avtala om hur ledighet; inkomsterna m.m. skall fördelas dem emellan. Några närmare föreskrifter om detta torde inte behövas. Av 2 § andra stycket följer dock att ersättaren även utan någon särskild överenskommelse med notarius publicus skall tjänstgöra när denne är ledig eller hindrad att tjänstgöra.

Av andra stycket följer att länsstyrelsen skall pröva frågan om ledighet för notarius publicus, om det inte finns någon biträdande notarius publicus som kan inträda i hans ställe. Länsstyrelsen får därvid bedöma, om det finns skäl att förordna en biträdande notarius publicus (jfr 2 och 4 §§), eller om den kan låta bero vid att någon vikarie inte finns (jfr specialmotiveringen till 2 §). Det föreligger inte något hinder mot att länsstyrelsen fattar beslut i denna fråga på förhand, t.ex. i samband med att en notarius publicus förordnas. Tvärtom kan det vara praktiskt att länsstyrelsen efter samråd med en notarius publicus, som inte har någon ersättare, bestämmer att denne har rätt till ledighet (semester) under ett visst antal veckor varje år.

14 och 15 §§

Paragraferna svarar i huvudsak mot 5 och 6 §§ notarius publicusstadgan.

16 §

Liknande föreskrifter finns nu i 19 och 20 §§ notarius publicusstadgan. Av 2 § andra stycket förordningen får anses följa att biträdande notarius publicus inträder i tjänst i de fall som avses i förevarande paragraf.

17 §

Enligt 21 § notarius publicusstadgan har handelskamrarna rätt att för tillsynsändamål fordra in upplysningar från notarius publicus, biträdande notarius publicus och särskilt förordnad vikarie. När handelskamrarna nu föreslås bli befriade från tillsynen är det lämpligt att länsstyrelsen får rätt att fordra in upplysningar i motsvarande omfattning. En föreskrift om detta ges i förevarande paragraf. Den skall närmast ses som ett komplement till 15 §.

Ikraftträdande m.m.

Frågan om hur övergångsbestämmelserna bör utformas och fördelas mellan den nya lagen och förordningen har behandlats i avsnitt 5.1. I förordningens övergångsbestämmelser föreskrivs alltså att äldre förordnanden som notarius publicus eller biträdande notarius publicus skall fortsätta att gälla enligt de nya bestämmelserna. Vidare föreskrivs att den eller de kommuner som ett äldre förordnande avser skall anses som den förordnades verksamhetsområde enligt förordningen. För den som är förordnad "i stad" får frågan om vilken kommun förordnandet avser bedömas med ledning av 1 § 1 lagen med anledning av införande av enhetlig kommunbeteckning, m.m. (se avsnitt 3.1).

Ytterligare övergångsbestämmelser (jfr den nuvarande stadgan) torde inte behövas.

5.4 Förslaget till ändring i instruktionen för utrikespresentationen

Hänvisningen har ändrats till att avse motsvarande bestämmelse i den nya förordningen.

BilagaStadgan (1964:679) om notarius publicus

1 § I stad skall finnas notarius publicus.

Notarius publicus förordnas av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen må efter hörande av handelskammaren förordna mer än en notarius publicus i samma stad eller besluta att notarius publicus icke skall finnas i viss stad.

2 § För varje notarius publicus skall finnas en ersättare (biträdande notarius publicus).

Biträdande notarius publicus förordnas av länsstyrelsen för en tid av tre år. Avgår biträdande notarius publicus före utgången av denna tid, förordnas efterträdare för återstående del av perioden.

3 § Till notarius publicus får förordnas endast den som

1. är svensk medborgare,
2. är myndig och ej försatt i konkurs,
3. har avlagt juris kandidatexamen eller juristexamen,
4. har grundlig erfarenhet från praktisk juridisk verksamhet,
5. har tillräcklig kunskap i engelska, franska och tyska språken.

4 § När uppdrag som notarius publicus blir ledigt, utfärdar länsstyrelsen kungörelse om ledigheten i Post- och Inrikes Tidningar samt ortstidning med föreläggande av tre veckors ansökningstid räknat från dagen för införandet i Post- och Inrikes Tidningar. Länsstyrelsen skall inhämta yttrande av handelskammaren om sökandes skicklighet och lämplighet.

Vid bedömning av sökandes skicklighet och lämplighet må hänsyn tagas även till insikt i annat utländskt språk än dem som angivas i 3 §.

Länsstyrelsen skall föra förteckning över förordnanden som avses

i 1, 2 och 17 §§. Förteckningen skall innehålla uppgift om den förordnades namn och tjänstelokal.

5 § Förordnande för notarius publicus upphör vid utgången av den månad, under vilken han fyller 67 år, eller om han dessförinnan förklarats omyndig eller försättes i konkurs. För den som fyllt 67 år må dock förordnandet förlängas med ett år i sänder, om särskilda skäl föreligga därtill.

Blir notarius publicus olämplig eller till följd av sjukdom, vanförhet eller lyte oförmögen att i fortsättningen fullgöra uppdraget på tillfredsställande sätt, skall länsstyrelsen entlediga honom. Innan ärendet avgöres, skall länsstyrelsen inhämta yttrande av handelskammaren och bereda notarius publicus tillfälle att yttra sig.

6 § Bestämmelserna om notarius publicus i 3-5 §§ äga motsvarande tillämpning i fråga om biträdande notarius publicus. Vid tillsättning eller entledigande av biträdande notarius publicus skall tillfälle beredas notarius publicus att yttra sig, innan handelskammaren avgiver yttrande.

7 § Notarius publicus skall fullgöra sitt uppdrag med redlighet, nit och oväld.

8 § (Paragrafen upphävd)

9 § Notarius publicus är skyldig att upptaga protest enligt växellagen eller checklagen. I stad, där särskild förrättningsman äger upptaga protest, må länsstyrelsen befria notarius publicus från sådan skyldighet.

Notarius publicus är vidare skyldig att inom staden företaga andra förrättningar som enligt lag eller författning ankomma på honom.

Notarius publicus är icke skyldig att ombesörja delgivning av

stämning eller annan handling.

10 § I övrigt skall notarius publicus, när han anmodas därtill och förrättningen kan företagas inom staden,

bestyrka namnunderskrift, avskrift och annan uppgift om innehållet i företedd handling,

närvara som vittne vid tillslutande eller öppnande av förvaringsrum och vid åsättande eller borttagande av försegling,

kontrollera lotteridragning och verkställa utlottning av obligationer, aktier eller andra värdehandlingar,

eljest efter kontroll eller undersökning avgiva förklaring om vad han iakttagit,

upptaga förklaring om förhållande av rättslig eller ekonomisk betydelse och överlämna sådan förklaring till tredje man,

bekräfta att myndighet eller person är behörig att företaga viss tjänsteåtgärd eller att någon intager viss tjänsteställning, innehar viss kompetens eller är behörig att företräda annan.

Han bör även, när så kan ske, åtaga sig att bestyrka riktigheten av översättning.

Notarius publicus är behörig att även utom staden verkställa förrättning som angives i denna paragraf.

Notarius publicus må ej på grund av vad som stadgas i denna paragraf handlägga ärende, som ankommer på särskild myndighet eller inrättning eller är av sådan beskaffenhet att medverkan av notarius publicus icke kan anses tillbörlig.

11 § Notarius publicus må ej handlägga ärende, om han har del i saken eller eljest särskild omständighet föreligger som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet.

Notarius publicus är icke skyldig att åtaga sig förrättning, om det på grund av därtill knutet villkor eller annan omständighet icke rimligen kan begäras att han skall verkställa förrättningen.

12 § Det åligger notarius publicus att inom staden hålla tjänsterum tillgängligt för allmänheten under viss tid varje helgfri dag utom lördagar, midsommarafton, julafton och nyårsafton.

Tiden skall tillkännagivas genom anslag på en för allmänheten tillgänglig plats i anslutning till tjänstelokalen.

13 § Även i fall då det icke är särskilt föreskrivet, skall notarius publicus föra protokoll över verkställd förrättning, om det begäres eller notarius publicus finner protokoll erforderligt till framtida säkerhet.

Protokollen skola bindas för varje år. Därvid böra protokoll över protester enligt växellagen och checklagen sammanföras för sig i löpande följd.

14 § Notarius publicus äger uppbära skäligen ersättning för utfört uppdrag.

För protest av växel eller check utgår ersättning med sextio kronor jämte ersättning för resa enligt grunder som länsstyrelsen fastställer efter hörande av handelskammaren.

Uppburen ersättning skall antecknas på utfärdat bevis eller på den avskrift av protokoll som tillställs sökanden. På begäran skall lämnas särskilt kvitto.

15 § Notarius publicus äger överlåta åt biträdande notarius publicus att upptaga protest angående växel eller check och att, under sammanlagt högst sex veckor varje år, helt eller delvis bestrida även andra till uppdraget hörande göromål.

När biträdande notarius publicus inträder i tjänstgöring, som ej avser endast upptagande av protest, eller sådan tjänstgöring upphör, skall det antecknas i särskild dagbok hos notarius publicus.

16 § Ledighet för notarius publicus utöver vad som sägs i 15 § beviljas av länsstyrelsen. Under ledigheten skall biträdande notarius publicus bestrida göromålen.

17 § Är biträdande notarius publicus hindrad att tjänstgöra, må länsstyrelsen förordna behörig person i hans ställe. Innan sådant förordnande meddelas, skall notarius publicus och handelskammaren såvitt möjligt beredas tillfälle att yttra sig.

18 § Vid tjänstgöring för notarius publicus äger biträdande notarius publicus eller tillfällig vikarie begagna ordinarie befattningshavarens tjänstelokal, som denne utan ersättning ställer till förfogande med erforderlig kontorspersonal och skrivmateriel.

Biträdande notarius publicus och tillfällig vikarie äga erhålla skäligt arvode av notarius publicus.

19 § När uppdrag som notarius publicus blir ledigt, skall det uppehållas av biträdande notarius publicus till dess att ny innehavare blivit utsedd. På framställning av biträdande notarius publicus må länsstyrelsen, efter hörande av handelskammaren, förordna behörig person till vikarie för honom under samma tid.

20 § Avlider notarius publicus eller frånträder han sitt uppdrag, skola hans protokoll och vad han mottagit i förvar redovisas till länsstyrelsen inom en månad. Den som efterträder notarius publicus äger utfå vad som hör till uppdraget.

21 § Handelskammaren skall vaka över att notarius publicus, biträdande notarius publicus och särskilt förordnad vikarie fullgöra sina skyldigheter. För sådant ändamål äger handelskammaren infordra upplysningar från dem om förhållanden som röra uppdraget.

Vid tvist mellan notarius publicus och hans ersättare skall handelskammaren söka förlika dem.

22 § Med handelskammaren avses i denna stadga den auktoriserade handelskammare i vars distrikt staden är belägen.

Denna stadga träder i kraft den 1 januari 1965, då stadgan den 18 maj 1945 (nr 196) om notarius publicus skall upphöra att gälla.

Förordnande för notarius publicus, biträdande notarius publicus eller särskild vikarie, vilket meddelats med stöd av äldre bestämmelser, skall alltjämt äga giltighet.

Stadgandet i 5 § att förordnande för notarius publicus upphör, när han uppnått viss ålder, skall ej äga tillämpning i fråga om den som förordnats före den 1 juli 1945.

Utan hinder av bestämmelsen att endast den som avlagt juris kandidatexamen må förordnas till noarius publicus må till sådant uppdrag ifrågakomma även den som före den 1 januari 1965 innehåft ordinarie tjänst som kommunalborgmästare, landsfiskal eller stadsfogde eller mer än ett år enligt förordnande uppehållit sådan tjänst som kommunalborgmästare med vilken var förenad uppdrag att vara notarius publicus.

Är vid stadgans ikraftträdande ärende anhängigt hos notarius publicus, som är ledamot i eller tjänsteman vid magistrat eller är kommunalborgmästare, skall ärendet överlämnas till den som förordnats att därefter vara notarius publicus i staden.

Sammanställning av remissyttranden över promemorian (Ds Ju 1981:9) Notarius publicus

1 Remissinstanser

Efter remiss har yttranden avgetts av statens nämnd för internationella adoptionsärenden (NIA), riksskatteverket, riksarkivet, kommerskollegium, konsumentverket, statens invandrarverk, länsstyrelserna i Stockholms län, Malmöhus län, Göteborgs och Bohus län, Skaraborgs län och Kopparbergs län, Svenska kommunförbundet, Sveriges advokatsamfund, Svenska bankföreningen, Sveriges exportråd, Svenska handelskammarförbundet, Sveriges köpmannaförbund, Föreningen Sveriges kronofogdar, Förbundet Adoptionscentrum och av notarii publici i Stockholm, Uppsala, Katrineholm, Ronneby, Malmö, Lund, Göteborg, Vänersborg, Karlstad och Umeå.

Riksarkivet har bifogat yttranden av landsarkiven i Uppsala, Vadstena, Göteborg, Visby och Östersund och av Stockholms stadsarkiv.

Kommerskollegium har bifogat yttranden av Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, Västsvenska handelskammaren och Föreningen Auktoriserade Translaterer.

Länsstyrelsen i Stockholms län har bifogat yttranden av Södertälje kommun och Stockholms handelskammare.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har bifogat yttranden av kronofogdemyndigheten i Malmö, Skånes handelskammare och notarius publicus i Malmö.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har bifogat yttranden av handelskammaren i Gävle och notarius publicus i Falun.

2 Yttranden

2.1 Allmänna synpunkter

Promemorieförslaget har helt eller i det väsentliga tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *länsstyrelserna, Svenska handelskammarförbundet och handelskamrarna, Sveriges köpmannaförbund och de flesta notarii publici* som har yttrat sig.

Länsstyrelsen i Stockholms län tillägger:

De framlagda förslagen överensstämmer väl med framförda reformförslag från berörda parter. De nya bestämmelserna synes vara väl utformade för den fortsatta notarius publicus-verksamheten.

Liknande uttalanden görs av bl. a. flera notarii publici.

Sveriges exportråd:

Bestyrkanden av svensk notarius publicus godtas vanligen utan vidare utomlands därför att begreppet notarius publicus till sin allmänna innebörd är internationellt vedertaget och anledning inte har funnits att ifrågasätta det sätt på vilket svenska notarii publici utövat sin verksamhet. Nuvarande stadga ställer också höga krav på teoretisk och praktisk juridisk kunskap hos sina utövare. Det finns därför all anledning att slå vakt om den svenska notarius publicusfunktionen så att den även fortsättningsvis ligger på en internationellt väl ansedd nivå.

2.2 Notarius publicus uppgifter m. m.*NIA:*

Sökande av utländska adoptivbarn har i de flesta fall behov av tjänster från notarius publicus som är en internationellt välkänd institution. De flesta länder kräver att adoptionsansökningar är bestyrkta av notarius publicus.

Auktoriserade adoptionsorganisationer rekommenderar sina sökande att anlita auktoriserad översättare. Många sökande anser sig dock, med rätt eller inte, själva besitta tillräckliga språkkunskaper för att utföra översättningen. Då krävs att denna skall bestyrkas av notarius publicus.

Enligt vad NIA sett av översättningar bestyrkta av notarius publicus kan dessa vara av mycket skiftande kvalitet. Det är naturligtvis inte enbart sakinnehållet som måste överensstämma med det svenska originalet utan det är viktigt att de dokument som sänds till utländska myndigheter även språkligt är av god klass. NIA har dock kunnat konstatera att översättningar som blivit bestyrkta av notarius publicus ibland innehållit så betydande språkliga brister att NIA befarat att de skulle kunna rubba utländska myndigheters förtroende för svenska myndigheter och svenska notarii publici om de sänds till utlandet.

NIA anser det värdefullt att notarius publicus även fortsättningsvis kan åta sig att bestyrka översättningar men vill framhålla att detta i adoptionsärenden kan vara en tidsödande uppgift och kräver ingående kunskaper i språk och särskilt i fackterminologin inom det sociala och juridiska området.

I 1 § andra stycket förslaget till förordning om notarius publicus sägs att länsstyrelsen skall ange inom vilket område notarius publicus är skyldig att verkställa förrättningar. Här kan lämpligen tilläggas att länsstyrelsen även anger till och från vilka språk notarius publicus kan åta sig att bestyrka översättningar.

Andra tjänster som sökande av adoptivbarn har behov av är bestyrkande av att behörig svensk myndighet godkänt hemmet som lämpligt adoptivhem, bestyrkande av ekonomiska förhållanden och inkomstuppgifter liksom bestyrkande av de sökandes namnteckningar på ansökningar och fullmakter.

I vissa fall fordras även bestyrkande av vissa befattningshavares namnteckningar t. ex. socialsekreterares och läkares.

Även i dessa fall är möjligheterna att få tillfredsställande service mycket skiftande från ort till ort liksom kostnaderna för densamma.

Vissa notarii publici kräver att vederbörande befattningshavare, t. ex. socialsekreterare eller läkare skall infimma sig på notarius publicus kontor för att deras namnteckning skall kunna bestyrkas medan andra ringer upp vederbörande och får bekräftat att de skrivit under en viss handling.

Riksskatteverket (RSV):

Kronofogdemyndigheternas arbetsbörda ökar ständigt. Ökningen gäller både allmänna och enskilda mål. Utvecklingen har medfört att myndigheterna har svårt att bemästra indrivningsarbetet hur åtgärderna än differentieras och prioriteras. Alla förslag till rationalisering av verksamheten måste övervägas. Ett sådant förslag, som under hand framförts till RSV av företrädare för flera kronofogdemyndigheter, är att dessa myndigheter bör befrias från skyldigheten att ta upp protester av växlar och checkar.

Det åligger RSV att sammanställa och yttra sig över länsstyrelsernas årliga anslagsframställningar såvitt angår kronofogdemyndigheterna. I verkets yttrande den 18 september 1981 har verket – oberoende av nu föreliggande promemoria – under avsnittet "Vidtagna och planerade rationaliseringsåtgärder" föreslagit att skyldigheten för kronofogdemyndigheterna att protestera växlar och checkar bör upphöra. Enligt verkets i nämnda yttrande framförda mening bör mera ändamålsenliga arrangemang kunna åstadkommas än att använda kronofogdemyndigheterna för sadana uppdrag. Därmed kan resurser frigöras för indrivningsarbete.

Den nu aktuella promemorian ger inte anledning för RSV att ändra uppfattning. Visserligen framgår av den statistik som lämnas att kronofogdemyndigheterna tar upp bara en mindre del av det sammanlagda antalet växelprotester i landet. Endast hos myndigheten i Linköping förekommer ett större antal protestförrättningar. Det kan därför synas som om dessa förrättningar för kronofogdemyndigheternas del i allmänhet gör varken från eller till. RSV anser att så emellertid inte är fallet.

Enligt vad verket erfarit lämnas växlarna regelmässigt in för protest till myndigheterna mycket sent under den tid som står till förfogande enligt 44 § växellagen. Detta betyder att protestärendena måste behandlas med förtur. Likheter föreligger här med t. ex. kvarstadsmål. Myndigheterna behöver således en viss beredskap för att kunna genomföra dessa protestförrättningar. Denna beredskap kan vara svår att upprätthålla särskilt som, enligt uppgift i promemorian, protestärendena hos flera kronofogdemyndigheter förekommer praktiskt taget bara i semestertider. Vidare utgör det förhållandet att protestförrättningarna inte är en del av den exekutiva verksamheten i förening med det i regel ringa antalet protestärenden på varje

myndighet att personalen är osäker på hur dessa ärenden skall handläggas. Oproportionerligt mycken tid måste därför ägnas åt att sätta sig in i de regler som gäller enligt lag eller enligt den praxis som på sina håll utvecklats vid sidan av lagen. Sammantaget innebär dessa omständigheter att tillgängliga personalresurser inte utnyttjas på bästa sätt och att den exekutiva verksamheten – som dock måste vara kronofogdemyndigheternas viktigaste uppgift – blir lidande.

Enligt RSV:s mening är reglerna om förfarandet vid protestförrättningar föråldrade och i behov av en översyn. En sådan ställs också i utsikt i promemorian. Verket anser det emellertid angeläget att skyldigheten för kronofogdemyndigheterna att ta upp protester av växlar och checkar avskaffas redan i samband med förevarande lagstiftningsärende. Detta bör kunna ske utan olägenhet. Ev. erfordras i stället att ett något större antal notarii publici, biträdande notarii publici och särskilda protestförrättare förordnas.

Kommerskollegium avstyrker förslaget om att notarius publicus även fortsättningsvis bör åta sig att bestyrka översättningar med följande motivering.

För att rätt kunna utföra en sådan uppgift fordras – utom i de enklaste fallen – synnerligen goda kunskaper i det aktuella språket samt dessutom översättningsteknik. Den som ej uppfyller dessa krav bör ej ges behörighet att bestyrka översättningar. Med all respekt för landets notarii publici ställer sig kollegiet – inte minst med hänsyn till det stora antalet språk som kan komma i fråga – tvivlande till att mer än någon enstaka fyller kraven. Skulle så ändå vara fallet måste detta styrkas genom att särskilda prov anordnas. Det synes dock föga rationellt att införa en sådan ordning för de enstaka fall som kan bli aktuella.

Kollegiet vill i stället framhålla att det redan i dag existerar en ganska omfattande grupp yrkesutövare som innehar de kunskaper och färdigheter som fordras för att bestyrka översättningar, nämligen de auktoriserade translatorerna. För att bli auktoriserad translator måste en översättare bl. a. godkännas i av kollegiet föreskrivna kunskapsprov där kvalitetskraven är synnerligen höga. Enligt 10 § förordningen (1975:590) om godkännande av tolkar och auktorisation av översättare är auktoriserad translator behörig att bestyrka riktigheten av översättning från eller till det eller de språk, för vilka han har auktorisation.

Ett bestyrkande av en auktoriserad translator torde i de flesta fall vara tillräckligt för de ändamål som här är aktuella. Självfallet kan om så erfordras en notarius publicus bestyrka att översättningens riktighet bestyrkts av en auktoriserad translator.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts avstyrker kollegiet att notarius publicus ges behörighet att bestyrka översättningar. Det innebär att ordet "översättningar" bör utgå i 1 § 1 förslaget till lag om notarius publicus.

Vidare bör sista stycket utgå i 6 § förslaget till förordning om notarius publicus.

Liknande synpunkter framförs av *Föreningen Auktoriserade Translatörer*.

Konsumentverket:

Flera av notarius publicus uppgifter berör affärlivets förhållanden. Det kunde därför te sig naturligt att flytta över dessa uppgifter till handelskamrarna. Detta skulle emellertid innebära att notarius publicus-institutet förändrades på ett sätt som skulle kunna medföra nackdelar inte minst från internationella utgångspunkter. Som påpekas i promemorian möter det inte något hinder att en anställd hos handelskamrarna förordnas till notarius publicus. En sådan lösning kan ofta antas ha praktiska fördelar.

Statens invandrarverk bekräftar vad som sägs i promemorian om att invandrarna behöver anlita notarius publicus i olika sammanhang.

Södertälje kommun:

Södertälje kommun har genom stora industrier och många invandrare behov av daglig lokal service av notarius publicus samt minst en ersättare för denne. Befattningen innehas f. n. av en advokat. En jurist vid kommunens kansli innehar som bisyssla befattningen som biträdande notarius publicus. – Det antydda behovet av förenkling av de formella reglerna vid växelprotest understryks.

Också *kronofogdemyndigheten i Malmö* understryker att det är angeläget att det ålderdomliga protestförfarandet moderniseras. Förfarandet är omständligt och tidsödande. Myndigheten ifrågasätter också om protestförrättaruppgiften bör vara en uppgift för kronofogdemyndigheterna.

Föreningen Sveriges kronofogdar uppehåller sig vid frågan om kronofogdemyndigheternas (kfm) arbetsuppgifter:

I promemorian föreslås ingen ändring i fråga om kfm:s skyldighet enligt växellagen och checklagen att uppta protest av växlar och checkar. Föreningen vill bestämt hävda, att kfm helt bör befrias från denna skyldighet. Visserligen förekommer protestförrättningar sällan i de flesta kronofogdedistrikt men på en del håll rätt ofta, t. ex. Linköping, där antalet uppgår till mellan 40 och 50 per år. Kfm har tillförts en rad nya och tidsödande arbetsuppgifter senare år och arbetsvolymen i sin helhet ökar oroväckande samtidigt som verksamheten präglas av utomordentlig resursknapphet. Myndigheterna tvingas därför att prioritera och differentiera sin verksamhet i största utsträckning. Protestförrättningarna, som är brådskande, sliter sönder planeringen i den mån ifrågakommen personal över huvud taget finns tillgänglig. Påfrestningarna är särskilt kännbara i semestertider. Dessa förrättningar tillför kfm intet annat än olägenheter. Indrivningsverksamhe-

ten gagnas på intet sätt. I distrikt där protestförrättningar förekommer sällan får anlitad personal dessutom för varje gång "läsa in" de bestämmelser som skall iakttas i sammanhanget. Den tiden upplevs som resursslöseri och kan utnyttjas bättre för indrivning och andra angelägna arbetsuppgifter. Skyldigheten att ta upp protester bör åvila särskild protestförrättare eller notarius publicus. Länsstyrelserna föreslås f. ö. få fria händer att bestämma antalet notarii publici och protestförrättare efter behovet inom regionen.

Sveriges advokatsamfund:

Även om notarius publicus av hävd protesterat växlar och checkar kan det ifrågasättas om dessa arbetsuppgifter skall ligga kvar hos notarius publicus. Möjligheten av att helt överföra protestförrättningarna till kronofogdemyndigheterna, som redan i dag i viss utsträckning upptar protester, bör övervägas.

Beträffande själva förfarandet vid protestförrättningar konstateras i promemorian att detta bör moderniseras men att det är en fråga som måste övervägas i ett vidare sammanhang. Samfundet instämmer i att förfarandet bör moderniseras och finner det angeläget att erforderliga ändringar kommer till stånd. De ändringar som behöver göras i växel- och checklagarna torde inte vara av så komplicerad karaktär att de inte relativt omgående skulle kunna genomföras.

Notarius publicus i Göteborg anför liknande synpunkter.

Sveriges exportråd:

Exportrådet vill till en början understryka att notarius publicusfunktionen är av stor betydelse för den svenska exportnäringen. Den internationella handeln fordrar bl. a. bestyrkanden av skilda slag såsom beträffande bolagsförhållanden, rätt att teckna firma, riktighet av översättning av skilda dokument och skrifter etc. Det kan tilläggas att i vissa kontrakt med företag, bl. a. i s. k. statshandelsländer, föreskrivs inte sällan att händelse som part vill åberopa som ansvarsbefrielsegrund ("force majeure") skall bestyrkas av opartisk instans och härvidlag kan det vara naturligt att vända sig till just notarius publicus.

Exportrådet delar uppfattningen att notarius publicusuppdraget bör ges till fysisk person och inte till en institution. Tanken att i förekommande fall utse enskild tjänsteman hos en institution, t. ex. hos handelskammare, till notarius publicus finner rådet riktig.

Notarius publicus i Karlstad biträder motiveringen i promemorians avsnitt om notarius publicus arbetsuppgifter m. m. och tillägger:

Det synes mig främmande, att blivande adoptivföräldrar, invandrare och andra skulle erhålla biträde av handelskammare. Det förtjänar påpekas, att dessa gruppers ärenden är flera än de rent affärsmässigt betingade, för vilka

handelskammare möjligen skulle kunna vara ett serviceorgan. Erfarenheterna sedan år 1965, då jag förordnades såsom notarius publicus, visar dessutom, att det i vissa fall från utländskt håll krävts, att handelskammarens intyg bestyrks av notarius publicus. Slutligen visar en jämförelse av taxorna i Karlstad att handelskammarens avgifter ofta ligger på en högre nivå än notarius publicus.

Notarius publicus i Falun:

De föreslagna uppgifterna för notarius publicus förefaller väl avvägda. Det kan dock efter mina erfarenheter ifrågasättas om huvudregeln skall vara att notarius publicus skall uppta protester. Detta bör i första hand vara ett älliggande för kronofogdemyndigheten. I stället för att sasom nu och i förslaget länsstyrelsen skall kunna befria notarius publicus från denna skyldighet bör länsstyrelsen på hemställan därom kunna ålägga notarius publicus sådana uppgifter.

2.3 Notarius publicus verksamhetsområde

Södertälje kommun:

Länsstyrelsens skyldighet att ange obligatoriskt verksamhetsområde förutsätter naturligtvis att samråd sker med erfaren innehavare av uppdraget för lämplig avgränsning med hänsyn både till geografiskt avstånd för förrättningar och notarius publicus tillgänglighet för allmänheten samt rimlig ekonomisk kompensation för uppdragen.

Kronofogdemyndigheten i Malmö hälsar med tillfredsställelse att länsstyrelsen enligt förslaget får fria händer att anpassa antalet notarii publici efter länets behov (antal, frekvens, avstånd).

Länsstyrelsen i Skaraborgs län:

Länsstyrelsen delar helt den uppfattningen att för länet mest ändamålsenlig organisation kan uppnås om länsstyrelsen får fria händer att "lämpa antalet notarii publici och deras verksamhetsområden efter länets behov och tillgången på personer som är kompetenta och villiga att åta sig uppdragen".

Sveriges advokatsamfund och *notarius publicus i Göteborg* instämmer i förslaget.

Notarius publicus i Falun:

Förslaget att länsstyrelsen skall ange det geografiska området för notarius publicus bör – jämfört med dagens något föråldrade bestämmelser – ge

möjlighet att indela ett län i lämpliga områden. Därigenom kan allmänheten i många fall få bättre service främst genom kortare avstånd till notarius publicus.

De nu föreslagna bestämmelserna innebär att förordnanden, vilka har meddelats före ikraftträdandet, skall fortsätta att gälla enligt de nya bestämmelserna. Därmed skall den eller de kommuner som det äldre förordnandet avser, anses som den förordnades verksamhetsområde. Detta medför att en ny geografisk indelning i viss utsträckning icke kan komma till stånd förrän ett förordnande upphör vilket i huvudfallet sker vid uppnådda 67 år. Eftersom det geografiska området skall anges i ett förordnande kan utökning då ej heller utan godkännande av notarius publicus med säkerhet ske. För att redan inledningsvis få en lämplig geografisk indelning av hela länet bör i den nya lagstiftningen därför tillskapas en möjlighet att, även om gamla förordnanden finns, ändra dessa förordnanden vad gäller verksamhetsområdet. Därjämte bör gjorda förordnanden kunna utökas med nytt område. Det måste givetvis i dessa fall tas skälig hänsyn till de gamla förordnandena så att rättssäkerhetskravet ej åsidosätts.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser i likhet med notarius publicus i Falun att den nya regleringen bör innefatta reella möjligheter att redan i samband med förordningens ikraftträdande indela länet i lämpliga notarius publicusområden oavsett vilken geografisk indelning som f. n. gäller.

2.4 Notarius publicus och reklamen

Konsumentverket delar uppfattningen att en större restriktivitet än f. n. bör gälla på detta område. Erfarenheter visar att notarius publicus ibland åberopas på ett otillbörligt sätt i reklam. Det är i regel svårt för notarius publicus att i förväg kunna överblicka i vilka former hans medverkan vid provningar, undersökningar etc. kommer att utnyttjas i reklamen. Uppenbart är att hans namn kan bidra till att ge en vederhäftig prägel också åt en marknadsföring som är i grunden oseriös. Konsumentverket tillstyrker förslaget på denna punkt.

Södertälje kommun finner det lämpligt med författningsstöd för vägran att ställa upp för tveksamma ändamål såsom reklam.

Sveriges advokatsamfund:

I och för sig delar samfundet den uppfattningen att förtroendet för uppdraget och notarius publicusinstitutionens anseende kan skadas om notarius publicus utnyttjas för otillbörliga ändamål. Enligt samfundets mening finns dock icke skäl att införa ett absolut förbud för notarius publicus att medverka i reklamsammanhang. Det bör vara möjligt för notarius publicus att själv avgöra om han vill medverka i sammanhang där det också finns mer eller mindre uttalade reklamsyften. En typ av uppdrag med

betydande reklamslag, där notarius publicus ofta medverkar, är s. k. pristävlingar i säljfrämjande syfte. I dessa pristävlingar skall utses en vinnare genom bedömning av individuella prestationer, som kan vara av olika slag. Vanligt är att man låter deltagarna skriva en slogan, hitta på ett namn på en vara eller motivera varför de vill ha en viss vara. Bedömningen sker därefter ofta av en särskilt utsedd tävlingsjury. Samfundet vill peka på att sådana pristävlingar varit föremål för bedömning av utredningen om illojal konkurrens, som avgav sitt utlåtande "Otillbörlig konkurrens" i SOU 1966:71. Utredningens förslag låg sedan till grund för proposition 1970:57 angående otillbörlig marknadsföring m. m. vilken ledde till införandet av marknadsföringslagen. Både i propositionen och i utredningen uttalar man beträffande jury i nu angivna pristävlingar att det är lämpligt att man utnyttjar den möjlighet till offentlig kontroll som notarius publicusinstitutionen erbjuder (utredningen s. 217 och propositionen s. 674). Förslaget i förevarande promemoria innebär sålunda att notarius publicus inte längre skulle kunna medverka i sådana pristävlingar, något som däremot är förutsatt av marknadsföringslagens lagstiftare. Samfundet kan inte heller finna något som tyder på att någon notarius publicus på otillbörligt sätt medverkat i reklamsammanhang. Bl. a. mot bakgrund av det nu anförda vill samfundet avstyrka att man inför ett principiellt förbud för notarius publicus att medverka i reklamsammanhang. Punkten 2 i 7 § i förslaget till förordning om notarius publicus bör sålunda utgå. Däremot bör punkten 3 kvarstå, vilken i sak synes motsvara 10 § sista stycket i nu gällande stadga om notarius publicus.

Notarius publicus i Göteborg anför liknande synpunkter.

Notarius publicus i Stockholm Ingmar Thornell:

Förbudet mot notarius publicus medverkan i reklamsammanhang synes ej tillräckligt motiverat. Den kritik som förekommit i det avseendet har endast avsett några få fall. Uppenbarligen finns ett seriöst behov av offentlig kontroll genom notarius publicus i reklamsammanhang.

Om ett förbud likväl kommer att införas vill jag anförda följande såvitt avser kontroll av pristävlingar, i vilket avseende förslaget synes något oklart till sin innebörd.

Vid pristävlingar, där det ju endast gäller att kontrollera utseendet av vinnare, kan notarius publicus knappast utnyttjas för direkt reklamändamål på samma sätt som vid kontroll av en vara, i vilket fall kontrollen kan åberopas som försäljningsargument.

I promemorian citeras ett uttalande i förarbetena till 1945 års stadga, vilket föreslås bli vägledande i fortsättningen. Innebörden av detta uttalande förefaller vara att notarius publicus i vissa fall kan åta sig kontroll av pristävlingar men att det ej som regel kan anses tillbörligt att så sker. I promemorian uttalas att medverkan skall vägras när reklamändamålet

dominerar. Då pristävlingar emellertid knappast förekommer annat än i kommersiella sammanhang (arrangemang av en tidning eller reklam för någon produkt), där reklaminslaget aldrig är mindre framträdande, synes enligt sistnämnda uttalande i promemorian medverkan vid pristävlingar i praktiken vara förbjuden. Om tanken är att sådan medverkan endast skall tillåtas i sällsynta undantagsfall, då det ideella inslaget dominerar, är det önskvärt att detta kommer klarare till uttryck i författningstexten.

Notarius publicus i Falun anser – även om problem i reklamsammanhang inte har uppkommit för hans del – att det är tillfredsställande att klarare regler skapas på detta område.

2.5 Tillsynsfrågan

Kommerskollegium:

Kollegiet delar den i promemorian framförda uppfattningen att det ej torde erfordras någon särskild tillsyn över notarii publici utöver den som bland andra JO och JK utövar inom ramen för sin allmänna tillsynsverksamhet och att handelskamrarna därför kan befrias från sina tillsynsuppgifter på detta område.

Konsumtverket har inget att invända mot förslaget.

Södertälje kommun anser att den tillsyn som JO, JK och Sveriges advokatsamfund utövar är fullt tillräcklig. Därför är det motiverat att handelskamrarna befrias från sin tillsynsskyldighet. Kontakten med handelskammaren har f. ö. enligt uppgift från tjänstgörande notarius publicus varit synnerligen sporadisk.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län:

Som av promemorian framgår har handelskamrarna haft betydande praktiska svårigheter att utöva någon tillsyn i egentlig mening. Detta bekräftas också bl. a. av yttrande inhämtat från en notarius publicus här i länet i anledning av föreliggande remiss. Denne säger sig inte någon gång sedan år 1965 ha varit föremål för tillsyn.

Mot bakgrund härav, samt då behovet av uppsikt över notarius publicus-verksamheten får anses tillgodosett inom ramen för den allmänna tillsynsverksamhet JO, JK och Advokatsamfundet utövar, får förslaget att befria handelskamrarna från nuvarande tillsynsuppgift anses väl grundat.

Kronofogdemyndigheten i Malmö:

Nyheten i förslaget är att handelskamrarna kommer att befrias från tillsynsfunktionen, en reform som klart ligger i tiden. Det bör vara fullt

tillräckligt att länsstyrelsen, som f. ö. entledigar olämpliga notarii publici, utövar den direkta tillsynen.

Svenska kommunförbundet:

I promemorian saknas helt närmare uppgifter om handelskamrarnas tillsynsverksamhet samt arten och omfattningen av anmärkningar mot notarius publicus. Det bör även noteras att Svenska handelskammarförbundet i sin framställning inte uppgett att tillsynsplikt skulle vara behövlig men svär att på grund av praktiska skäl genomföra för handelskamrarna.

Förbundet tillstyrker att handelskamrarna befrias från sina tillsynsfunktioner men finner inte de redovisade skälen i promemorian vara sådana att tillsynsplikten utan vidare bör ersättas med enbart en tillsynsbefogenhet för länsstyrelsen. De uppgifter som notarius publicus handlägger berör i inte ringa omfattning allmänheten. Förbundet finner det på anförda skäl motiverat att närmare överväganden görs i fråga om formerna för länsstyrelsens tillsyn.

Sveriges advokatsamfund:

Samfundet har inget att erinra mot att handelskamrarna befrias från den tillsynsuppgift som nu åvilar dem. Härvid beaktar samfundet i första hand det förhållandet, som påpekas i promemorian, att länsstyrelsen i praktiken utövar tillsyn över notarius publicus.

Frågan huruvida en advokat som är verksam som notarius publicus i denna egenskap står under Advokatsamfundets tillsyn har hittills inte varit föremål för bedömande i samfundets disciplinära verksamhet. Notarius publicus-verksamheten företer flera särdrag i förhållande till den verksamhet en advokat normalt bedriver. Härvid är särskilt att märka att notarius publicus fullgör myndighetsutövning samt att det i hans arbete i regel saknas det för advokatuppdraget typiska förtroendeförhållandet till en huvudman. Å andra sidan kan nämnas att advokat som är verksam som notarius publicus i regel utövar denna verksamhet på sitt advokatkontor samt att allmänheten torde uppfatta den som en del av advokatverksamheten.

Om och i vilken utsträckning Advokatsamfundets tillsyn innefattar notarius publicusverksamheten torde endast kunna avgöras i praxis. Av betydelse i förevarande sammanhang bör emellertid vara den allmänna tillsyn som samfundet utövar för att upprätthålla en rättrådig och yrkesskicklig advokatkår.

Bankföreningen har inget att invända mot promemorieförslaget, som innebär att någon särskild tillsyn inte längre skall gälla. Den indirekta tillsyn som kan utövas av länsstyrelserna, Advokatsamfundet m. fl. kan anses tillfredsställande.

Sveriges exportråd:

Exportrådet har förståelse för handelskamrarnas framställning att befrias från uppdraget att utöva tillsyn över notarii publici och det är ju också ett av syftena med översynen. I promemorian föreslås nu att någon särskild tillsynsmyndighet icke utses. Promemorieförfattarna anser att kontrollen över notarii publici i praktiken utövas genom länsstyrelsens makt att till- och avsätta notarius publicus samt den omständigheten att det övervägande antalet notarii publici är antingen advokater, vilka står under tillsyn av Advokatsamfundet och JK, eller stats- eller kommunalanställda befattningshavare, vilka står under tillsyn av JO och JK.

Det är emellertid inte i egenskap av notarius publicus som de nämnda personerna står under tillsyn. Exportrådet anser att notarius publicusverksamheten bör ha en utpekad tillsynsmyndighet, bl. a. därför att det kan finnas notarii publici som eljest inte kommer att stå under annan tillsyn än den som fråga om entledigande innebär. Det är anledning att ha en åtminstone formellt mera sammanhållen och stramare ordning än den som utredningen har föreslagit, bl. a. för att säkra en likformig bedömning när det gäller undantag från de formella kompetenskraven eller tillämpning av de mera allmänt hållna punkterna 2 och 3 i 3 § första stycket förordningen om notarius publicus. Rådet anser för sin del att det mot denna bakgrund bör övervägas att tillägga kommerskollegium, som redan har tillsynsuppgifter beträffande bl. a. auktoriserade translatorer och revisorer, ett tillsynsuppdrag beträffande landets notarii publici.

Svenska handelskammarförbundet och *handelskamrarna* tillstyrker promemorieförslaget. *Handelskammaren i Gävle* tillägger att några klagomål mot notarii publici i Kopparberg inte har kommit till handelskammarens kännedom.

Notarius publicus i Göteborg:

Jag har inget att erinra emot att handelskamrarna befrias från den tillsynsuppgift, som nu åvilar dem. Däremot delar jag inte den i promemorian framförda uppfattningen att en advokat som är verksam som notarius publicus står under Advokatsamfundets styrelses tillsyn även såvitt gäller notarius publicusverksamheten. Notarius publicusverksamheten som sådan är så speciell, att den icke i något avseende kan anses ha någon samband med den verksamhet en advokat bedriver. Det torde också vara helt klart, att de uppdrag eller förrättningar notarius publicus utför innefattar myndighetsutövning. För den händelse notarius publicus i sin verksamhet skulle ådra sig skadeståndsansvar, svarar ju staten primärt gentemot den skadelidande för den skada, som kan ha uppkommit. Det kan icke finnas någon rimlig anledning för att de notarii publici, som också är medlemmar av Sveriges advokatsamfund, utöver den tillsyn som de är underkastade från JO:s och

JK:s sida, därjämte skall stå under tillsyn av Advokatsamfundets styrelse. Någon anledning att särbehandla advokater, som tjänstgör som notarii publici i förhållanden till andra befattningshavare såsom domare, åklagare, kronofogdar, finns rimligen ej. Jag vill också framhålla, att Advokatsamfundet genom den allmänna tillsyn det har över en advokat både beträffande person och ekonomi, i praktiken utövar kontroll över varje advokat.

Avslutningsvis vill jag tillägga, vilket också påpekas i promemorian, att länsstyrelserna i praktiken också utövar tillsyn över notarius publicus. Sammanfattningsvis delar jag den uppfattningen, att handelskamrarna bör befrias från den tillsyn som åligger dem.

2.6 Författningsförslagen

2.6.1 Uppdelningen av reglerna på lag och förordning

Sveriges advokatsamfund och notarius publicus i Göteborg har inte något att erinra mot att man på de i promemorian åberopade skälen inför en särskild lag om notarius publicus.

Bankföreningen, som noterar att allmänna bestämmelser om notarius publicus inte tidigare funnits i lag, är tveksam till den föreslagna lagstiftningstekniken. Förslaget bygger på att endast de bestämmelser införs i lag, vilka är sådana att regeringsformen kräver detta. Övriga bestämmelser har intagits i en förhållandevis innehållsrik förordning. Även om regeringsformen inte kräver detta, bör det emellertid vara angeläget att de grundläggande bestämmelserna samlas i lagen. Detta gäller t. ex. bestämmelserna om behörighetskraven på notarius publicus. Sådana bestämmelser torde oftast förekomma i lag. I förordningen däremot bör förekomma bestämmelser av mer praktisk karaktär vad angår förordnande av notarius publicus och dennes uppgifter. Genom en överföring av de viktigare bestämmelserna till lagen skulle man slippa den något förvirrande dubblingen av 1 § i lagen och 6 § i förordningen, vilka väsentligen innehåller "samma" uppräknig. Det borde vara fullt tillräckligt med en hänvisning från förordningen till lagen. I så fall kunde 6 § i förordningen i sakligt hänseende begränsas till den inskränkning som avses i andra stycket.

2.6.2 Förslaget till lag om notarius publicus

Föreningen Sveriges kronofogdar sätter i fråga om inte 1 § bör justeras i följande avseende trots att motivuttalandena är klarläggande. Där föreskrivs nämligen att uppdraget i fråga får anförtros endast "enskilda", dvs. fysisk person. I annan lagtext – bl. a. i sekretesslagen som åberopas i 9 § förslaget till förordning om notarius publicus – omsluter uttrycket "enskild" också juridisk person.

Föreningen påpekar vidare att i 1 § lagförslaget upptas som arbetsuppgift

bestyrkande av översättningar. Enligt 6 § andra stycket i förslaget till förordning behöver notarius publicus åta sig uppgiften endast "när så kan ske". Frågan är om inte de båda författningstexterna bör överensstämma.

Kommerskollegium anser att ordet "översättningar" bör utgå ur 1 § 1 (jfr avsnitt 2.2).

2.6.3 Förslaget till förordning om notarius publicus

1 §

Svenska kommunförbundet:

Enligt gällande stadga skall länsstyrelsen höra handelskammaren om mer än en notarius publicus i samma stad skall förordnas eller notarius publicus inte alls skall finnas i viss stad. Genom förslaget kommer handelskammarens roll att försvinna. Länsstyrelsen förutsätts således utan handelskammarens hjälp få tillgång till sådant faktamaterial om behovet av notarius publicus, tillgången på kompetent folk m. m., som bl. a. behövs då ytterligare förordnande av notarii publici skall övervägas. I promemorian återfinns inte någon bedömning av vad ett slopande av handelskammarens yttrande till länsstyrelsen kommer att medföra för myndighetens kvalitativa beslutsunderlag. Styrelsen förutsätter att sådan bedömning av förslaget kommer att göras i det fortsatta arbetet i departementet.

2 §

Bankföreningen:

Enligt nu gällande ordning skall för varje notarius publicus finnas en ersättare (biträdande notarius publicus). Denne skall bl. a. utföra göromålen när notarius publicus är ledig. Nu föreslås att länsstyrelsen "om det behövs" kan förordna en eller flera biträdande notarii publici. Eftersom den ordinarie notarius publicus alltid någon gång under året kan förväntas vara ledig, kan det ifrågasättas om det inte alltid behövs en ersättare. Med tanke på att det är väsentligt att en notarius publicus alltid är tillgänglig, skulle ett lagligt krav på att en ersättare skall utses bättre svara mot de verkliga förhållandena än den föreslagna behovsprövningen.

Notarius publicus i Stockholm Evert Lundgren:

En biträdande notarius publicus för varje ordinarie notarius publicus såsom enligt det nuvarande systemet synes mig värdefullt. I storstäderna är det nämligen ofta så, att biträdande notarius publicus delar kontor med

ordinarie notarius publicus. Vid förfall för ordinarie notarius publicus eller vid dennes bortovaro kan då biträdande notarius publicus utan vidare träda in. För allmänheten innebär detta en klar fördel från servicesynpunkt. Man kan då i allmänhet lita på att någon av notarii publici är i tjänst – man kan så att säga komma på vinst och förlust med en handling i förlitande på att någon alltid tar emot och behandlar ärendet. Det sägs visserligen i promemorian att "på orter där det finns flera notarii publici t. ex. bör en av dem tidvis kunna vara ledig även utan ersättare, om en annan är i tjänst". Detta förutsätter, att den som är van vid en viss lokal måste leta upp en ny notarius publicus för behandlingen. Det hela går mycket smärtfriare, om saken – i stort sett – alltid kan behandlas på ort och ställe, dit man först kommer.

För de stora exportföretagen – vilka utgör en stor del av storstadsklienterna hos notarii publici och detta för vissa av dem med nästan dagliga besök – skulle det vara obekvämt och tidsödande att växla mellan olika notarii publici och deras kontor. I regel är det brådskande ärenden, som man vill ha behandlade genast. Saken kan då klaras mycket enklare om det alltid finns antingen en ordinarie notarius publicus på kontoret eller en biträdande notarius publicus, som genast kan stå till tjänst.

Samma sak är det med bankerna, vilka kommer med sina växlar m. m. på eftermiddagarna. Det är *alltid* brådskande ärenden – i regel bestämmer sig bankerna inte för att begära en protest förrän efter klockan 15.00, då den ordinarie banktiden slutar. Vanligen kommer en vaktmästare från banken med växlarna framemot 16.00-tiden, dvs. den tid, då notarius publicus-kontoren stänger. Det är ofta en kamp med tiden på växeldagar, och om bankbudet då exempelvis på grund av en notarius publicus bortovaro skulle tvingas gå till en annan, så går värdefull tid förlorad – ja det kan t.o.m. hända, att han ej alls hinner fram. På notarius publicus-kontoret skall, sedan budet gått, växlarna granskas och sorteras samt särskilda kort utskrivas till acceptanten med meddelande om att växeln kommer att protesteras. Allt detta tar tid.

Det bästa är därför med en biträdande notarius publicus på platsen, vilken tjänstgör, när ordinarie notarius publicus av en eller annan anledning själv är förhindrad att tjänstgöra.

Notarius publicus i Stockholm Ingmar Thornell:

Att flera biträdande notarii publici kan förordnas och att dessa kan träda i tjänst vid behov är en värdefull nyhet som kommer att underlätta den service som lämnas till allmänheten. Särskilt under sommaren blir det lättare att samordna semestrarna om flera ersättare finns.

3 §

Länsstyrelsen i Kopparbergs län:

Enligt länsstyrelsens mening bör redan av symmetriska skäl bestämmelsen i 14 § om omyndighet och konkurstillstånd som diskvalifikationsgrunder ha sin motsvarighet även i 3 § av förslaget.

Sveriges advokatsamfund:

I 3 § har man tagit bort det nu gällande kravet på tillräckliga kunskaper i engelska, franska och tyska språken. Samfundet ifrågasätter lämpligheten av en sådan ändring. Det är enligt samfundets mening inte tillräckligt att i paragrafen ange att notarius publicus skall ha tillräckliga språkkunskaper. Merparten av de handlingar som behandlas av notarius publicus och som skall sändas utomlands är avfattade på engelska. Samfundet är av den uppfattningen att det måste krävas av en notarius publicus att han har tillräckliga språkkunskaper i engelska, men också i franska och tyska. Nu gällande krav på sådana språkkunskaper bör sålunda kvarstå.

Vidare föreslås en dispensregel i 3 §, innehållande att länsstyrelsen skall kunna göra undantag från kravet på att notarius publicus skall ha avlagt juris kandidatexamen eller juristexamen.

Samfundet kan inte finna, att det finns skäl att införa en sådan dispensregel. De bedömningar som notarius publicus måste göra i sin verksamhet är ofta av sådant slag, att de förutsätter en juristexamen.

Notarius publicus i Göteborg framför liknande kritik.

Bankföreningen:

I promemorian föreslås vissa ändringar i behörighetskraven för notarius publicus. Bl. a. uppställs inte längre något krav på svenskt medborgarskap. Vidare anges inte heller i lagtexten uttryckligt att den som är i konkurs inte kan förordnas till notarius publicus. Det är givetvis uteslutet att den som är i konkurs kan förordnas till notarius publicus. Detta är av så grundläggande karaktär att det bör framgå av lagen. Som redan framhållits bör enligt bankföreningens uppfattning behörighetskraven överföras till lagen.

Sveriges exportråd:

Exportrådet anser att det bör ställas högre krav på förtrogenhet med svenska rättsliga förhållanden och svenskt samhälle hos en svensk notarius publicus. Annat har väl heller inte föresvävat författarna av promemorian (jfr specialmotiveringen i promemorian där man talar om dokumenterad

förtrogenhet med svenskt rättsliv). Skall dispens från kravet på svensk juristexamen komma i fråga bör med andra ord krävas att vederbörande har annan kompetens som kan anses likvärdig. Så kan t. ex. vara fallet när det gäller auktoriserad revisor. Detta allmänna kompetenskrav bör emellertid komma till tydligt uttryck i själva författningstexten, vilket nu inte är fallet.

Upprätthålls nu nämnda krav på förtrogenhet med svenska rättsliga förhållanden behöver måhända därutöver inte ställas formella krav på svenskt medborgarskap. Exportrådet vill emellertid understryka att det förefaller naturligt att utgå från att svenska medborgare i första hand anlitas för uppdragen som notarius publicus. Under alla omständigheter bör såsom allmän förutsättning för lämplighet för notarius publicusuppdraget krävas att vederbörande flytande behärskar det svenska språket.

4 §

Sveriges exportråd anser att personer vid institutioner i näringslivets tjänst av typen handelskammare, Exportrådet etc. bör kunna utses till notarius publicus utan kungörelseförfarande.

5 §

Bankföreningen:

Enligt 5 § andra stycket i den föreslagna förordningen kan länsstyrelsen befria notarius publicus från att ta upp protester. Detta innebär ingen saklig ändring i förhållande till vad som gäller f. n. Bankföreningen godtar att sådan befrielse alltså kan göras. Det förtjänar emellertid understrykas vad som sägs i promemorian om att notarius publicus inte får utnyttja befrielsen till att sova protestärenden på ett otillbörligt sätt.

6 §

Kommerskollegium anser att sista stycket i paragrafen bör utgå (jfr avsnitt 2.2).

7 §

Sveriges advokatsamfund anser att punkt 2 bör utgå (jfr avsnitt 2.4).

8 §

Bankföreningen:

8 § i den föreslagna förordningen anger två fall i vilka notarius publicus inte är skyldig att biträda. Först anges i överensstämmelse med vad som gäller f. n., att notarius publicus inte är skyldig att ombesörja delgivning.

Bankernas erfarenhet har visat att notarius publicus med framgång kan biträda med delgivning. Med de delgivningssvårigheter som numera förekommer är det viktigt att alla tillgängliga möjligheter utnyttjas. Bankföreningen vill inte gå så långt som att föreskriva skyldighet för notarius publicus att utföra delgivning. Bestämmelsen bör emellertid kunna formuleras så att det bättre framgår att notarius publicus kan utföra delgivning, exempelvis när stämningssman inte lämpligen kan utnyttjas. Detta skulle bättre framgå om författningstexten utformades på följande sätt: "Notarius publicus kan ombesörja delgivning av handlingar men är inte skyldig att göra detta." En sådan bestämmelse innebär ingen saklig ändring i förhållande till promemorieförslaget.

Den andra punkten i 8 § upptar en bestämmelse om att notarius publicus inte är skyldig att utföra sådant som inte rimligen kan begäras av honom. Bestämmelsen har sin förebild i 11 § stadgan om notarius publicus. Den gällande bestämmelsen är emellertid något mer preciserad än den föreslagna. I motiven anges vissa uppdrag vilka notarius publicus med stöd av 8 § 2 skulle kunna avböja. Bankföreningen anser den föreslagna bestämmelsen alltför vag. Notarius publicus intresse av att kunna avböja bör tillgodoses om den utformas på följande sätt: "Notarius publicus är inte skyldig att åta sig uppdrag av sådan art som eljest åligger honom, om uppdragets utförande kräver ett orimligt omfattande arbete av honom, äventyrar hans hälsa eller är oförenligt med god sed."

10 §

NIA:

I andra stycket sägs att adress, telefonnummer och mottagningstid skall tillkännages i anslutning till mottagningslokalen och på notarius publicus begäran på kommunernas anslagstavlor. NIA vill förorda att här även anges till från vilka språk notarius publicus åtar sig att bestyrka översättningar.

Svenska kommunförbundet:

Vad beträffar förslaget om att notarius publicus skall ha mottagning för allmänheten minst en gång i veckan – enligt gällande stadga viss tid varje helgfri dag med vissa undantag – om inte länsstyrelsen bestämmer annat, bör enligt förbundets mening notarius publicus likväl vara anträffbar för allmänheten i tillräcklig utsträckning.

Bankföreningen:

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att den notarius publicus som är skyldig att ta upp protester skall ta emot växlar och checkar alla dagar utom vissa i lagen uppräknade. Bankföreningen anmärker att Bankinstitutens Arbetsgivareorganisation och Svenska bankmannaförbundet har avtalat om

att de skall verka för att dagen efter Kristi Himmelfärds dag skall bli bankfri. Om detta skall kunna ske krävs vissa lagändringar, t. ex. i 72 § tredje stycket växellagen (1932:130) och 55 § tredje stycket checklagen (1932:131), där dagen efter Kristi Himmelfärds dag jämföras med övriga där angivna bankfria dagar. De båda nämnda organisationerna har också gjort en framställning till regeringen med förslag om erforderliga lagändringar för att avtalet skall kunna uppfyllas. I den mån ett sådant förslag genomförs, bör ändring göras i 10 § i den nu föreslagna förordningen.

Notarius publicus i Lund:

För den besökare som skall stiga in genom notarius publicus dörr måste det verka löjligt att på eller invid densamma läsa den adress han just har anlänt till. Endast om notarius publicus inte står i rikstelefonkatalogen, kan det vara motiverat att telefonnummer och adress anslås.

Notarius publicus i Karlstad:

Beträffande 10 § i förordningen bör anmärkas, att ett flertal institutioner numera har inarbetat vissa helgdagsaftnar. Detta medför att ett flertal förvaltningar, t. ex. stadshus, länsstyrelse, tingsrätt, icke har öppet under dessa dagar. Notarius publicus, som är anställd hos sådan myndighet, har därför icke möjlighet att ha sin mottagning öppen dessa dagar. Säsom paragrafen utformats är notarius publicus emellertid skyldig att uppta protest även dessa dagar. Praktiskt tillgår upptagande av protest så, att ingivaren lämnar växeln på mottagningen den tredje dagens eftermiddag. Eftersom mottagningen är stängd de angivna dagarna förutsätts för ett smidigt hanterande, att notarius publicus får föreskriva att mottagning sådan dag sker i bostaden. Huruvida detta bör framgå av lagtext eller av förarbeten bör övervägas.

11 §

Riksarkivet och Stockholms stadsarkiv:

I 11 § tredje stycket förslaget till förordning om notarius publicus hänvisas till allmänna arkivstadgan. Hänvisning kan här även ske till riksarkivets cirkulär om tillämpningen av denna stadga (1968:473 med senare ändringar).

Riksarkivet tillägger att det avser

dels att göra en översyn av allmänna arkivstadgan och tillämpningscirkuläret och i samband därmed undersöka, om notarius publicus på någon punkt bör undantas från stadgans tillämpning: sådant undantag meddelas i 1 § tillämpningscirkuläret (jfr 3 § allmänna arkivstadgan samt 1 § tillämpningscirkuläret).

dels att utfärda närmare anvisningar för förtecknande av notarius publicus handlingar och i samband därmed undersöka möjligheterna till gallring. Också flera av *landsarkiven* påpekar att förteckningsplan och gallringsföreskrifter saknas för notarius publicus.

Landsarkivet i Vadstena beklagar att någon bestämmelse om bindning av protokoll inte har tagits in i den nya förordningen och anser att det åtminstone bör föreskrivas att notarius publicus-arkivet skall förvaras som en enhet för sig.

Landsarkivet i Göteborg efterlyser bl. a. bättre kontakter mellan landsarkiven och notarius publicus. Landsarkivet påtalar vidare att systemet med ersättare för notarius publicus kan vålla särskilda problem från arkivsynpunkt genom att arkivhandlingarna splittras på alltför många händer.

12 §

NIA:

Enligt vad *NIA* erfarit kan skillnaderna i kostnaderna för samma tjänster rörande bestyrkande av handlingar i två till varandra gränsande län vara betydande. Den ene notarius publicus debiterar 150-200 kr. för dessa tjänster medan en annan tar ca 800 kr. Detta är naturligtvis mycket otillfredställande. *NIA* vill därför föreslå att allmänna råd utarbetas innehållande förslag till taxor för den ersättning notarius publicus har rätt att ta ut av den som anlitar honom.

Enligt *konsumentverket* finns det anledning att fastställa taxor också för andra förrättningar än protestförrättningar.

Länsstyrelsen i Malmöhus län:

Notarius publicus innehar i viss mån en monopolställning, enär hans medverkan efordras i många situationer där han inte kan ersättas av någon annan. Han har enligt 12 § förslaget till förordning om notarius publicus rätt att ta ut skälig ersättning av den som anlitar honom. Bara i fråga om växel- och checkprotest utgår bestämd ersättning. Risk kan då föreligga för att taxesättningen blir oenhetlig och frestelsen att ta ut relativt hög ersättning kan antas bli stor. Den enskilde har inga möjligheter att påverka taxan och kan tvingas avstå från tjänsten om han anser ersättningen vara för hög. Så sker ju redan nu, enligt uppgift i promemorian, när besked erhålls att resa med taxi måste ersättas.

Länsstyrelsen är av den uppfattningen att grunder för bestämmande av ersättningen till notarius publicus inte kan avvaras. Ersättningen bör så långt som möjligt vara likartad i hela landet. En taxa bör därför utfärdas centralt. Ersättning för resa kan lämpligen anges utgå i enlighet med statliga regler.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län och notarius publicus i Falun framför liknande synpunkter.

Förbundet Adoptionscentrum:

Tillgänglig statistik visar att det kommer ca 1 500 barn för adoption från utlandet till svenska familjer varje år. Av dessa adoptioner förmedlar Adoptionscentrum över hälften. I vart fall i Adoptionscentrums ärenden krävs alltid legalisering av notarius publicus samt därefter normalt av utrikesdepartementet och resp. lands konsult/ambassad i Sverige. Om familjens handlingar binds till en akt kan det ibland vara tillräckligt att akten stämplas, men det förekommer ofta att varje handling eller till och med varje sida måste legaliseras för sig. Totalt med översättning går kostnaderna för en familjs ansökningshandlingar i utlandet på mellan 1 500 och 5 000 kr.

Taxorna hos notarius publicus varierar kraftigt även om man tar hänsyn till att vissa notarii kan åta sig språkgranskning och självfallet då har högre taxa. På något håll i landet lär det finnas kommunal notarius som inte tar ut någon ersättning.

Adoptionscentrum finner det inte rimligt att adoptivföräldrar skall behöva betala så höga och så varierande kostnader för bestyrkande av handlingar som till stor del är utfärdade av svenska myndigheter. Notarius tjänster för privatpersoner borde kunna finnas att tillgå hos kommun eller länsstyrelse gratis eller till en låg enhetstaxa. Kan detta inte införas f. n. bör i vart fall de taxor som nu tillämpas ses över. Utrikesdepartementet tar enligt expeditionskungörelsen ut 60 kr. per stämpel för den legalisering som sker där. Den totala kostnaden varierar alltså beroende på hur många sidor i en familjs ansökan som måste legaliseras. När det gäller denna legalisering finns kanske ännu starkare skäl att det skall vara avgiftsfritt för privatpersoner. Adoptionscentrum hemställer därför att även denna fråga tas upp till omprövning även om den inte direkt föranleds av detta lagstiftningsärendet.

Notarius publicus i Karlstad:

Som framhållits i promemorian förekommer i vissa kommuner, t. ex. i Karlstad, ett relativt stort antal s. k. besöksprotester. Dessa medför utöver resekostnader också en tidsåtgång, som enligt regeln icke ersätts. I en kommun med stora avstånd kan notarius publicus vara skyldig att utföra en besöksprotest, som medför en bilresa om flera mil och en tidsåtgång av mer än en timme. Tiden härför blir med den föreslagna utformningen icke ersättningsgill. Enligt min mening bör det av texten framgå, att notarius publicus utöver reseersättning också äger rätt till skälig ersättning för den tid förrättningen erfordrade. I anslutning härtill bör övervägas om icke avgiftsnivån på lämpligt sätt bör anknytas till de taxor, som gäller för allmän rättshjälp. Detta kan bl. a. ske genom ett uttalande, att notarius publicus äger rätt att ta ut ersättning enligt de regler, som gäller för advokater.

13 §

Bankföreningen:

Notarius publicus får enligt förslaget överläta till biträdande notarius publicus att verkställa förrättningar. Bestämmelsen korresponderar i viss mån med 15 § i gällande stadga om notarius publicus. För att allmänheten skall ha kännedom om hos vem de kan få den service som notarius publicus lämnar, bör, exempelvis hos länsstyrelserna, finnas en förteckning över vem som för tillfället utför sådana tjänster. Där kan också i övrigt noteras vad som gäller, exempelvis i fråga om befrielse för notarius publicus att uppta protester.

15 §

Notarius publicus i Vänersborg sätter i fråga om inte första stycket i andra meningen är överflödig på grund av 15 § förvaltningslagen.

16 §

Riksarkivet:

I 16 § första stycket förslaget till förordning om notarius publicus bör "redovisas till länsstyrelsen" utbytas mot "överlämnas till länsstyrelsen", eftersom det klart måste framgå var de vid notarius publicus myndighetsutövning uppkomna arkivhandlingarna skall förvaras. Som jämförelse kan nämnas att ett överlämnande av arkivhandlingar till länsstyrelsen skall ske, då särskild förrättningsman för upptagande av protester enligt växellagen och checklagen samt förrättare av borgerlig vigsel frånträder sitt uppdrag. Båda dessa får i likhet med notarius publicus sitt uppdrag genom förordnande av länsstyrelsen. Riksarkivet finner formuleringen "överlämnas till" tillämplig även i fråga om notarius publicus arkivhandlingar.

Landsarkivet i Vadstena anför att det kommer att bli svårt att se till att arkiv från notarii publici till slut hamnar hos arkivmyndigheterna och fortsätter:

En orsak till svårigheterna på denna punkt är bestämmelserna i 16 § i förslaget till förordning om notarius publicus, vilka bestämmelser i det stora hela övertagits från 20 § i den nuvarande stadgan. Enligt nyssnämnda föreslagna bestämmelser skall "protokoll och annat som hör till uppdraget" inom en månad överlämnas till länsstyrelse om notarius publicus dör eller frånträder uppdraget. Efterträdande notarius publicus har sedan "rätt att få ut det som hör till uppdraget". Bestämmelserna synes innebära att en nytillträdande notarius publicus erhåller samtliga företrädarnas handlingar. Rent principiellt skulle ett sådant "vidaregivande" av arkivet kunna pågå till dess några av handlingarna blivit äldre än hundra år, varefter inleverans av dessa delar av arkivet skulle ske. Med de föreslagna, vidmakthållna reglerna

är risken stor för att delar av arkivet går förlorat. Det måste också vara opraktiskt för en ny notarius publicus att få överta protokoll och handlingar som avser för länge sedan avslutade ärenden. Det bör i sammanhanget även beaktas, att de i 16 § föreslagna bestämmelserna strider mot vad som sägs i 32 § allmänna arkivstadgan. Lämpligast vore, om 16 § innehöll bestämmelser med innebörden att ej avslutade eller på annat sätt aktuella ärenden överlämnas till en ny notarius publicus, medan övriga handlingar inleverades till arkivmyndigheten.

Innehållsförteckning

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
1 Lag om notarius publicus	2
2 Lag om ändring i växellagen (1932:130)	2
3 Lag om ändring i checklagen (1932:131)	3
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 29 oktober 1981	4
1 Inledning	4
2 Allmän motivering	5
2.1 Inledande anmärkningar	5
2.2 Notarius publicus arbetsuppgifter m.m.	5
2.3 Notarius publicus geografiska verksamhetsområde m. m.	7
2.4 Tillsynsfrågan	8
2.5 En ny reglering	10
3 Upprättade lagförslag	10
4 Specialmotivering	11
4.1 Förslaget till lag om notarius publicus	11
4.2 Förslagen till lag om ändring i växellagen och lag om ändring i checklagen	12
5 Hemställan	12
6 Beslut	12
 <i>Bilagor</i>	
<i>Bilaga 1</i> Promemorian (Ds Ju 1981:9) Notarius publicus	13
<i>Bilaga 2</i> Remissammanställning	71
Innehållsförteckning	94